

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

Fakulta biomedicínského inženýrství

Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

**Metodika výuky ochrany člověka za mimořádných událostí
ve středním odborném vzdělávání**

**Methodology of Education of the Human Protection During
Emergency Events in Secondary Technical Education**

Diplomová práce

Studijní program: Ochrana obyvatelstva
Studijní obor: Civilní nouzové plánování – kombinovaná forma studia
Vedoucí práce: Mgr. Eleonóra Tilcerová

Bc. Irena Mrvíková

Zadání práce – list formuláře Zadání bakalářské/diplomové práce – originál v 1. vazbě, ofocený originál ve 2. vazbě.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „Metodika výuky ochrany člověka za mimořádných událostí ve středním odborném vzdělávání“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů, které uvádím v seznamu bibliografických odkazů.

Nemám závažný důvod proti užití tohoto školního díla ve smyslu § 60 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

V Praze dne 17. 5. 2017

.....
podpis

Poděkování

Děkuji plk. Mgr. Eleonóře Tilcerové za odborné vedení při tvorbě a vzniku diplomové práce, za její trpělivost a cenné rady. Dále děkuji dalším odborným pracovníkům generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky za ochotu, se kterou se mnou některé problémy konzultovali a tím přispěli k jejich řešení. Děkuji také za poskytnuté materiály a informace.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá výukou ochrany člověka za mimořádných událostí ve školách, se zaměřením na střední odborné vzdělávání.

Pro základní školy je v současné době zpracováno množství pomůcek a také metodika pro učitele. Obdobně je řešena problematika pro gymnázia. Naopak oblast vzdělávání ve středních odborných školách je zpracována jen velmi okrajově, a podkladové materiály pro výuku téměř neexistují.

V prvním tematickém bloku teoretické části je popsána historie přípravy obyvatelstva a zavádění raných forem výuky ochrany člověka za mimořádných událostí. V jednotlivých kapitolách jsou popisována období první republiky, období od roku 1945 až do roku 1989, a období od počátku devadesátých let do současnosti.

V dalším bloku teoretické části je vymezení legislativního rámce. Jsou zde shrnuty všechny zásadní právní předpisy, které jsou určující pro danou problematiku.

Ve třetím bloku teoretické části je rozebrán současný stav výuky ochrany člověka za mimořádných událostí. Jsou zde popsány rámcové vzdělávací programy pro střední odborné školy, aktuální způsob výuky ochrany člověka za mimořádných událostí ve středním odborném vzdělávání a možnosti vzdělávání učitelů v dané oblasti. Popis rizikových faktorů současného systému se opírá o závěry tematických šetření České školní inspekce a Národního ústavu pro vzdělávání, které proběhly v minulých letech. Závěr tohoto tematického bloku tvoří rozbor vzdělávacích dokumentů pro střední odborné vzdělávání, tedy dostupné literatury a pomůcek a vybraných rámcových vzdělávacích programů.

Na teoretickou část navazuje část praktická, průzkum mezi žáky středních odborných škol. Jako výzkumná metoda byl zvolen dotazník. Tazateli byli učitelé příslušných škol. Výsledky šetření byly zpracovány základními statistickými metodami a shrnuty v přehledných tabulkách a grafech.

Jako logické vyvrcholení diplomové práce je v poslední části práce zpracován návrh metodiky výuky ochrany člověka za mimořádných událostí ve středním odborném vzdělávání.

Klíčová slova

ochrana člověka za mimořádných událostí; ochrana obyvatelstva; Hasičský záchranný sbor České republiky; vzdělávání; střední odborné vzdělávání; výuka

Abstract

This diploma thesis deals with teaching of human protection during emergency events in schools, with the focus on secondary vocational education.

In case of primary schools, there is many teaching aids including methodology for teachers. Similar situation exists in the area of gymnasial education. On the other hand, area of education in secondary vocational schools is processed marginally and relevant documents for teaching are almost non-existent.

In the first thematic block of theoretic part is described the history of population preparedness and implementation of early forms of teaching of human protection during emergency events.

Next block of theoretic part deals with the definition of legislative framework. All relevant legal documents from this field are mentioned and described in this block.

In the third block of theoretic part, current state of teaching of human protection during emergency events is analysed. Framework Educational Programs for secondary vocational schools are described here, along with actual process of teaching of human protection during emergency events in secondary vocational education and possibilities of education of teachers in this field. Description of problematic factors of current system is based on thematic surveys made by Czech School Inspection and National Office for Education, which happened in past years. Conclusion of this thematic block consists from analysis of educational documents for secondary vocational education, available literature and tools of selected framework educational programs.

Theoretic part is followed by research part represented by survey focused on students of secondary vocational schools. Questionnaire was chosen as the research method for the survey. Role of interviewers was assigned to teachers of selected schools. Findings of the survey were then processed by basic statistic methods and summarized in charts and diagrams.

At the end of this thesis was elaborated proposal of new methodology for teaching of human protection during emergency events in secondary vocational education.

Keywords

Human protection during emergency events; population protection; Fire and Rescue Service of the Czech Republic, education, secondary vocational education, teaching

OBSAH

1. ÚVOD	12
2. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	14
3. HISTORIE VÝUKY OCHRANY ČLOVĚKA ZA MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ	17
3.1 Období první republiky	17
3.1.1 Aktivity státu	17
3.1.2 Aktivity společenských organizací	21
3.2 Období od konce druhé světové války do roku 1989	21
3.2.1 Svaz brannosti	22
3.2.2 Svaz pro spolupráci s armádou (Svazarm)	23
3.2.3. Branná výchova na školách	24
3.3 Období od roku 1990 do současnosti	29
3.3.1 Změny společenské situace	29
3.3.2 Výuka ochrany člověka za mimořádných událostí ve školách	30
4. LEGISLATIVNÍ RÁMEC	34
4.1. Přístup k informacím	34
4.2 Zákon o požární ochraně, IZS a krizové zákony	35
4.3 Prováděcí předpisy	37
4.4 Strategie a koncepce	38
5. SOUČASNÝ STAV VÝUKY OCHRANY ČLOVĚKA ZA MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ	40
5.1 Rámcové vzdělávací programy	40
5.1.1 Celkový přehled	40
5.1.2 Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné školy	42

5.2 Způsob výuky ochrany člověka za mimořádných událostí	43
5.2.1 Způsob výuky – SOV	44
5.2.2 Vzdělávání pro učitele	44
5.2.3 Závěry z šetření Národního ústavu pro vzdělávání a České školní inspekce v oblasti bezpečnosti – SOV	45
5.3 Rozbor vzdělávacích dokumentů pro SOV	48
5.3.1 Přehled dostupné literatury a pomůcek	48
5.3.2 Rozbor vybraných RVP pro SOV	50
6. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	51
6.1 Příprava a realizace šetření	52
6.1.1 Výzkumný soubor	52
6.1.2 Dotazník	52
6.1.3 Realizace šetření	53
6.2 Vyhodnocení výsledků šetření	53
6.2.1 Vyhodnocení otázek zaměřených na způsob výuky	54
6.2.2 Vyhodnocení otázek zaměřených na znalosti žáků	59
6.3 Shrnutí výsledků šetření	66
6.3.1 Shrnutí části, zaměřené na způsob výuky	66
6.3.2 Shrnutí části, zaměřené na znalosti žáků	68
7. SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ A DOPORUČENÍ	71
8. NÁVRH PODKLADŮ K VÝUCE TÉMAT OCHRANY ČLOVĚKA ZA MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ PRO STŘEDNÍ ODBORNÉ ŠKOLY	73
8.1 Obsah podkladů SOV	73
8.2 Vymezení problematiky	74
8.3. Návrh na rozložení výstupů a učiva	74
8.3.1 První ročník	75
8.3.2 Druhý ročník	77

8.3.3 Třetí ročník	79
8.3.4 Čtvrtý ročník	81
8.4 Metody a formy práce	81
8.5 Začlenění problematiky ve vybraném RVP středního odborného vzdělávání	83
9. DISKUZE	84
9.1 Historie	84
9.2 Rozbor současného stavu výuky ochrany člověka za mimořádných událostí na středních odborných školách	87
9.3 Rozbor již realizovaných šetření	88
9.4 Dotazníkové šetření, realizované v rámci diplomové práce	91
9.5 Návrh podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy	94
10. ZÁVĚR	96
11. Seznam použitých zkratk	97
12. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	98
13. Seznam použitých grafů	101
14. Seznam použitých tabulek	102
15. SEZNAM PŘÍLOH	103

1. ÚVOD

V současné době žijeme v relativně bezpečném prostředí střední Evropy, kde obecné vnímání rizik je nízké, a občané nejsou přirozeně motivováni k sebevzdělávání v této oblasti. Celková atmosféra demilitarizace společnosti a marginalizace bezpečnostních témat, často tendenčně spojovaných s minulým režimem, způsobila v devadesátých letech změnu vnímání potřeby vzdělávání v přípravě obyvatelstva na mimořádné události.

Zásadním systémovým krokem bylo zrušení výuky branné výchovy v roce 1991. Místo toho, aby byla výuka branné výchovy modernizována a kvalifikace učitelů a časová dotace vyučovaného předmětu využita pro vzdělávání dětí a mládeže v ochraně obyvatelstva, byl do té doby funkční systém zrušen.

V současné době je vzdělávání v této oblasti roztrženo mezi pět ministerstev (Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo dopravy a Ministerstvo obrany) za oblast bezpečnostních tématik, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy obecně za oblast vzdělávání) a celou řadu nestátních organizací. Vzdělávání v ochraně obyvatelstva zaměřené na žáky základních a středních škol je zahrnuto v systému Rámcových vzdělávacích programů, navíc je roztrženo mezi jednotlivé předměty, bez jasného ověřování nabytých vědomostí a velmi pravděpodobně i bez hmatatelného vzdělávacího efektu.

Přitom i v životě běžného občana České republiky mohou nastat neočekávané mimořádné události, jako jsou živelné pohromy, havárie s únikem nebezpečných látek, požáry, zřícení budov, hromadné nehody nebo mimořádné události individuálního charakteru jako dopravní nehody a zranění po úrazech, kdy schopnost správně reagovat, uniknout z nebezpečí a schopnost poskytnout

okamžitou základní pomoc zraněným osobám může rozhodovat o životě a smrti. Mimořádné události velkého rozsahu, zejména pak katastrofální povodně na Moravě v roce 1997 ukázaly nepřipravenost obyvatelstva na reálná bezpečnostní rizika. Obdobné události v současné době tuto nepřipravenost trvale potvrzují.

Nelze předpokládat, že by změna v připravenosti občanů na reálná bezpečnostní rizika přišla sama od sebe. Cílem všech zainteresovaných odborníků by mělo být zavedení systematického vzdělávání v ochraně člověka za mimořádných událostí na všech stupních škol, doprovázené nastavením adekvátních kontrolních mechanismů.

Jednou ze základních podmínek kvalitní přípravy obyvatelstva je i kvalitně připravený učitel. Ten by bez odpovídajících znalostí a kvalitních metodických materiálů nebyl schopen tato témata vyučovat žádoucím způsobem.

Cílem práce je přispět ke zkvalitnění vzdělávání v ochraně člověka za mimořádných událostí, zaměřeného na střední odborné školy.

2. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Ochrana člověka za mimořádných událostí – v současné době používané moderní označení komplexního pojetí ochrany člověka před vlivem mimořádných událostí přírodního, technického i válečného charakteru. Nahrazuje dříve používaný výraz Ochrana obyvatelstva.

Ochrana obyvatelstva - představuje soubor činností a úkolů odpovědných orgánů veřejné správy, právnických a podnikajících fyzických osob a také občanů, které vedou k zabezpečení ochrany života, zdraví, majetku a životního prostředí, v souladu s platnými právními předpisy. Je pojata širěji než civilní ochrana (viz níže), zahrnuje i prevenci, vzdělávání, výzkum a vývoj v dané oblasti. [1]

Civilní ochrana (civil protection) - je soubor činností a postupů věcně příslušných dalších zainteresovaných orgánů, organizací, složek a obyvatelstva, prováděných s cílem minimalizace negativních dopadů možných mimořádných událostí a krizových situací na zdraví a životy lidí a jejich životní podmínky v době míru. [1]

Civilní obrana (civil defence) – je analogií civilní ochrany v době přímé hrozby nebo průběhu válečného konfliktu. Civilní obrana se začala rozvíjet počátkem 20. a v průběhu 30. let 20. století. Významně ji urychlil rozvoj vojenského bombardovacího letectva, který způsobil během druhé světové války velké ohrožení civilního obyvatelstva i v hlubokém týlu bojujících armád. Později se rozvíjela v důsledku možnosti použití zbraní hromadného ničení, především jaderných zbraní. Od konce studené války se ochrana civilního obyvatelstva přestala soustřeďovat na obranu před vojenskými útoky, ale zaměřila se na ochranu před katastrofami a havarijními situacemi.

Odmilitarizováním civilní obrany vznikla civilní ochrana (viz výše). Mezinárodně schválený a všeobecně používaný znak civilní obrany je modrý trojúhelník na oranžovém poli. [1]

Branná výchova – zahrnuje výchovu k brannosti, tedy k vojenské službě. Vznikla jako reakce na potřebu vojenské přípravy obyvatelstva. V užším pojetí se jedná o přípravu mládeže na vojenskou službu, případně civilní službu v rámci obrany státu. V České republice se v omezeném časovém období vyučovala branná výchova jako školní předmět.

3. HISTORIE VÝUKY OCHRANY ČLOVĚKA ZA MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ NA ÚZEMÍ ČR

Formální vzdělávání v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí v České republice je moderní záležitost, vznikající ve své civilní, odmilitarizované podobě až od konce devadesátých let.

Předcházela jí povinná branná výchova, aplikovaná s přestávkami od jejího zavedení v roce 1937 do roku 1991, kdy byla její výuka zrušena. Branná výchova se zabývala především přípravami na vojenský konflikt, a to jak formou přípravy na vojenskou službu, tak formou přípravy civilního obyvatelstva na přežití následků vojenského konfliktu. Některé její části byly ale zaměřeny všeobecně, probíraná témata z první pomoci, požární ochrany, a některé segmenty témat ochrany před napadením zbraněmi hromadného ničení byla aplikovatelná i na civilní hrozby.

3.1 Období první republiky

Období po roce 1918 otvíralo možnost zorganizovat přípravu obyvatelstva na obranu státu a ochranu před následky mimořádných událostí novým způsobem. Počáteční nadšení ale vystřídala nechuť k zavádění civilní výuky branné výchovy jako přílišného militarismu. Za zcela dostatečné opatření se považovalo budování národní armády. Zlepšení mezinárodní bezpečnosti ve dvacátých letech ukolébalo společnost v pocitu relativního bezpečí, který zcela neoprávněně přetrval i po nástupu fašistického režimu v sousedním Německu. Dějinné události pak nabraly tak rychlý spád, že na ně formální struktury nebyly schopny reagovat. Systém branné výchovy se zaváděl několik

let. Tento těžkopádný proces ukončila Mnichovská dohoda, aniž by se došlo k vytčenému cíli. Období první republiky tak z hlediska přípravy obyvatelstva na obranu státu a ochranu před následky mimořádných událostí představuje zmařenou šanci. Je smutnou paralelou, že v současné době probíhá podobný proces přibližně podobným, spíše ještě pomalejším tempem.

3.1.1 Aktivity státu

„V bojích o československé hranice v letech 1918 a 1919, (kdy hlavní síly Československých legií byly ještě vázány v bojích v Rusku), sehrály významnou roli dobrovolnické oddíly vytvořené z členů tělovýchovných organizací, především Sokola. To spolu se zkušenostmi ze skončené světové války přivedlo velení armády k myšlence zavést v Československu brannou výchovu podobně jako v některých dalších zemích. Aktivně se na ní měly podílet tělovýchovné a polovojeenské organizace, které ji už svojí činností částečně prováděly. Uvedené organizace nebyly proti, nedokázaly se ale s vojáky shodnout, jak by branná výchova měla přesně vypadat a kdo všechno by se na ní měl podílet“. [2]

„Přes tyto rozpory připravil Hlavní štáb československé armády v květnu 1925 návrh zákona o branné výchově, který dostal konečnou podobu v lednu 1927. Branná výchova byla podle něj povinná pro všechny muže od 18 let a měla probíhat ve zvláštních výcvikových střediskách. K jejímu zavedení ovšem nedošlo, neboť zákon pro nezáměr českých politických stran a odpor politických stran německých neprošel ani branným výborem poslanecké sněmovny. Jako zbytečný militarismus ho odmítla i široká veřejnost. Ministerstvo národní obrany po tomto neúspěchu rezignovalo a přenechalo veškerou aktivitu dobrovolným organizacím. Z nich brannou výchovu nejvíce propagoval Svaz československého důstojnictva, ale jeho aktivita se nesesetkávala s velkým pochopením. Až do konce 20. let tak omezenou brannou přípravou procházeli pouze

členové tělovýchovných a polovojských organizací. Díky jednostrannému zaměření, nejednotnosti a dobrovolnosti však byla tato příprava nedostatečná". [2]

„Až v únoru 1930 se Svazu československého důstojnictva podařilo dospět na jednání s nejvýznamnějšími tělovýchovnými a polovojskými organizacemi k dohodě o dobrovolné branné výchově obyvatelstva. Měla se provádět ve školách a v příslušných organizacích pod vedením vojáků v záloze a podle pokynů vypracovaných Svazem československého důstojnictva. Na podzim 1933 byly poprvé uspořádány v řadě měst dny brannosti a vznikl Výbor pro zvýšení brannosti lidu jako koordinační orgán složený ze zástupců většiny tělovýchovných a polovojských organizací.“ [2]

„Příznivého obratu v přístupu k branné výchově využilo ministerstvo národní obrany, které se v roce 1933 vrátilo k myšlence jejího zavedení, prozatím ještě na dobrovolném základě. Když však na podzim 1934 nařídil ministr Bohumír Bradáč připravit návrh zákona o branné výchově, s dobrovolností se už nepočítalo. Hlavní štáb argumentoval tím, že nepřítel bude chtít rychlými údery narušit hranice a proniknout co nejvíce do nitra státu a je tedy třeba mít k dispozici co nejvíce vycvičených mužů, protože na další výcvik nebude čas. Specifickým branným výcvikem měly navíc podle jeho názoru projít také ženy.“ [2]

„Všechny tyto požadavky se odrazily v návrhu zákona o branné výchově dokončeném v říjnu 1935. Branná výchova byla podle něj povinná pro všechny muže a ženy od 6 do 40 let a měla zahrnovat oblast morální, fyzickou a vojenskou. Její řízení a kontrola připadla ministerstvu národní obrany, které mělo k tomuto účelu zřídit inspektoráty branné výchovy. Návrh zákona se ale vzápětí setkal s nesouhlasem tělovýchovných a společenských organizací, kterým vadil povinný princip branné výchovy i vojenský dohled na ni, upozorňovali také na její možné zneužití protistátně smýšlejícími skupinami.“ [2]

„Koncem roku 1936 Ministerstvo národní obrany svůj původní návrh zákona částečně upravilo a předložilo Výboru pro zvýšení brannosti lidu. Ten nakonec souhlasil s jednáním a po několika schůzkách se podařilo dospět ke kompromisu ve všech sporných otázkách, což zákonu uvolnilo další cestu. Po meziministerských poradách ho schválila 3. června 1937 vláda a po ní 1. července 1937 parlament.“ [2]

„Zákon zaváděl povinnou brannou výchovu pro všechny od zahájení školní docházky do 30 let, výcvik v protiletectké ochraně měl trvat do 50 let. Probíhat měla u žáků a studentů na školách, jinak v dobrovolných organizacích případně dalších zařízeních a ve střediskách branné výchovy, s nimiž se počítalo v každé větší obci. Neúčast na ní se trestala pokutou nebo i vězením. Projednávání záležitostí branné výchovy na nejvyšší úrovni měl na starosti zvláštní meziministerský orgán, k zajištění součinnosti mezi státní správou a dobrovolnými organizacemi měly sloužit výbory brannosti. Zákon začal platit od 1. září 1937, jeho plné uvedení do praxe však bylo dlouhodobou záležitostí.“ [2]

„Od 1. ledna 1938 začaly pracovat vojenské orgány branné výchovy. Již dříve zřízené oddělení branné výchovy na Hlavním štábu československé armády doplnili sboroví a okrskoví důstojníci branné výchovy, kteří měli na starosti vojenskou složku branné výchovy ve své oblasti a také spolupráci s civilními úřady při zajišťování potřeb obyvatelstva za války. Jejich činnost ale od počátku komplikovalo množství úkolů a nedostatek vhodného personálu.“ [2]

„Součástí branné výchovy se stal i výcvik v civilní protiletectké ochraně, kterou zavedl zákon o ochraně a obraně proti leteckým útokům z 11. dubna 1935. Ten stanovoval obcím povinnost postarat se o dostatečný počet veřejných úkrytů a plynových masek pro své obyvatele a současně zaváděl místní výbory pro protiletectkou ochranu, jejichž úkolem bylo soustředit pro tuto ochranu všechny dostupné složky. Navazující vládní nařízení z 18. října 1935 uložilo obcím povinnost připravit na

ochranu před leteckými útoky hasičské sbory a dále zřídit službu zdravotní, poplachovou, asanační a zajistit zatemnění. Výstavba civilní protiletecké ochrany začala v roce 1936. Probíhala jednak formou odborných přednášek o leteckých útocích a ochraně proti nim a dále formou praktické přípravy jejich jednotlivých složek, především hasičů z řad hasičských sborů a zdravotníků z řad Československého červeného kříže. Připravenost civilní protiletecké ochrany se prověřovala na cvičeních, při nichž docházelo k simulovaným leteckým útokům. Taková cvičení proběhla například v březnu 1938 v Praze a okolí. Přes dosažený pokrok byl stav civilní protiletecké ochrany závislé na ochotě jednotlivých obcí a dobrovolných organizací hodnocen jako neuspokojivý a intenzivně se připravoval vznik inspektorátu civilní protiletecké ochrany, v jehož čele by byl voják.“ [2]

„Vzhledem k bezprostřednímu nebezpečí války se velení armády snažilo o co nejrychlejší zahájení branného výcviku a navrhovalo, aby alespoň vojenská střediska začala fungovat k 10. září 1938. Proti tomu se ale postavily tři nejsilnější tělovýchovné organizace: Sokol, Dělnické tělocvičné jednoty a Orel, které požadovaly úplné zahájení branné výchovy. Vláda na svém zasedání 2. září 1938 ustoupila a rozhodla o odložení celé věci na listopad. Branný výcvik se tak ani rok po vstupu zákona o branné výchově v platnost nepodařilo zahájit.“ [2]

Tyto události probíhaly na pozadí tzv. Mnichovské krize, která vyvrcholila 30. září 1938 podepsáním Mnichovské dohody, která snahy o zahájení branné výchovy definitivně ukončila. Přitom ohrožení Československa ze strany fašistického režimu bylo zřejmé již několik let předem. Dokonce ani po zabrání Rakouska, tzv. Anšlusu, se nenašla vůle zahájení branné výchovy prosadit. Vývoj událostí tak zásadním způsobem předběhl snahu se na tyto události dlouhodobě připravit.

3.1.2 Aktivity společenských organizací

V období první republiky působilo několik organizací, které prováděly nějakou formu branné výchovy. Nejvýznamnějšími, zejména ve vztahu k budoucímu protifašistickému odboji byly Sokol a Junák – český skaut. Obě tyto organizace měly vysokou loajalitu členské základny, propracovanou organizaci a plošné zastoupení. Sokol se orientoval více tělovýchovně [3], Junák více na pobyt v přírodě. [4]

Obě organizace systematicky zvyšovaly brannou připravenost svých členů, činily tak ale bez přílišné návaznosti na celkový systém branné přípravy obyvatelstva, který navíc ani nestihl být do Mnichovské dohody účinně zaveden. Činnost těchto organizací byla zastavena okupací Československa.

3.2 Období od konce druhé světové války do roku 1989

Po osvobození vyšel první podnět k zajišťování péče státu o brannou výchovu z Košického vládního programu. V zásadě zde byla branná výchova obnovována podle Zákona o branné výchově z roku 1937. [5]

Kromě krátkého období poválečné demokracie mezi lety 1945 a 1948 (s přesahem do let 1949 a 1950) probíhala příprava obyvatelstva na obranu státu a ochranu před následky mimořádných událostí výhradně v režii státu, od roku 1948 vedeného Komunistickou stranou.

Nezávislé společenské organizace byly postupně rušeny, a kromě krátké renesance v druhé polovině šedesátých let nemohly provozovat svou činnost až do roku 1989. Výjimku tvořil pouze Československý červený kříž a Československý svaz požární ochrany, nicméně jejich činnost byla centrálně

řízena a o nezávislých společenských organizacích nemohla být řeč. Přestože se řízeně zapojovaly do přípravy obyvatelstva na obranu státu a ochranu před následky mimořádných událostí, popis jejich činnosti je významně nad rámec této práce.

3.2.1 Svaz brannosti

Po zajištění státního vlivu v jednotlivých dobrovolných organizacích, které se ucházely o pěstování branné výchovy, byl ještě v roce 1945 zřízen Svaz brannosti. Kromě zavedení jednotného modelu výcviku měl zabránit tzv. „spolkaření“, které neblaze zasáhlo do zavádění branné výchovy v předmnichovském období. Svaz brannosti byl státní polovojenská organizace, která cvičila občany v protiletické obraně, připravovala jednotky pro strážní službu, vedla technický výcvik mládeže a pěstovala tzv. branný tělocvik. Výcvik byl obdobný jako v armádě, požadavky na kvalifikaci poddůstojníků se přibližovaly armádním, ovšem bez praktických zkušeností. Neuvažovalo se sice o případném samostatném nasazení jednotek Svazu brannosti, ale v případě ohrožení státu měla každá organizace Svazu brannosti vyslat jedno družstvo do armádních jednotek. Životnost Svazu brannosti byla velmi krátká. Svaz brannosti byl na vedoucích funkcích obsazen převážně bývalými důstojníky a poddůstojníky, veterány druhé světové války, kteří stáli mimo ideologický vliv KSČ, případně k ideologii KSČ zaujímalí antagonistický postoj. Z hlediska KSČ byl tedy Svaz brannosti ideologicky nedůvěryhodnou až nepřátelskou organizací. Po únoru 1948 byla činnost Svazu brannosti pozastavena a v roce 1949 byl zcela zrušen.

3.2.2 Svaz pro spolupráci s armádou (Svazarm)

V době po únorových událostech nastalo období určitého utlumení péče o brannou výchovu, které trvalo až do vydání nového Zákona o branné výchově v roce 1951. Ten formuloval cíle branné výchovy se zřetelem k politickým změnám, ke kterým po únorových událostech v našem státě došlo a které byly zakotveny v Ústavě 9. května roku 1948.

Nový zákon „O branné výchově“ č. 92 Sb. vyšel dne 2. listopadu 1951. Vycházel ze sovětských zkušeností a také podle vzoru sovětského DOSSAFu (tzn. Dobrovolná společnost pro spolupráci s armádou, letectvem a námořnictvem, rusky *ДОСААФ, Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту*) byl založen Svaz pro spolupráci s armádou (dále jen Svazarm).

Svazarm plnil především úkoly v oblasti branné výchovy obyvatelstva a prostřednictvím podpory branně-technických sportů výcvik branců pro potřeby československé armády, později ČSLA. V rámci Svazarmu byl prováděn předvojenský výcvik, instruktory byli poddůstojníci a důstojníci v záloze. Velký zájem z řad branců byl o výcvik řidičů. V aeroklubech absolvovali para-výcvik branci, kteří byli zpravidla zařazováni k výsadkovému vojsku. Aerokluby rovněž zajišťovaly základní pilotní výcvik budoucím pilotům. V této organizaci našly azyl obory, které měly branný charakter, – radisté a radioamatéři, kynologové, potápěči, motoristé, letečtí a železniční modeláři, branná turistika (často skrytě vedená podle skautských pravidel) a střelci, i když střelba obvykle nepřekročila sportovní rámec. Záběr Svazarmu byl tak široký, že paradoxně umožňoval přežívat i organizacím, které s brannou výchovou neměly nic společného. Svazarm zanikl v roce 1990, jeho

nástupnickými organizacemi jsou například Ústřední automotoklub ČR, Aeroklub ČR, Český kynologický svaz atp. [6]

3.2.3 Branná výchova na školách

Období od roku 1945 do roku 1970

Po ukončení války bylo připravováno zavedení povinného předmětu branná výchova, ale nakonec se branná výchova jako samostatný předmět v osnovách neobjevila. Byla realizována v tělesné výchově, zdravotní výchově, ve vycházkách, v cvičení v přírodě, putování a táboření. [7, s. 33]

V roce 1948 došlo k reorganizaci školského systému a péče o brannou výchovu byla zatlačena do pozadí, i když existovaly učební plány a učební osnovy pro brannou výchovu na národních školách. K zásadní reorganizaci branné výchovy na českých školách došlo až po vydání nového zákona o branné výchovy v roce 1951. Branná výchova byla formována na ideologii socialismu. Tělesná výchova, jejíž rozsah byl pro potřeby branné výchovy rozšířen o jednu hodinu týdně, obsahovala střeleckou přípravu, přípravu pro zdravotnickou službu a bojovou přípravu. Fyzická příprava se konala zásadně v terénu. Zaměření se změnilo v předvojenskou přípravu. Ve školním roce 1952/53 novým výnosem o branné výchově na školách je více než dříve zdůrazňována a chápána branná výchova jako úkol nejen tělesné výchovy, ale všech učebních předmětů a měla být plněna také při branných cvičeních a mimoškolní výchově. Praktické procvičení látky ve větším rozsahu se uskutečňovalo dvěma brannými cvičeními ročně. [7, s. 33]

V roce 1953 přestala být branná výchova povinnou pro všechny žáky a stala se zájmovou činností. Branná výchova měla formu polovojenského výcviku,

a kromě branných cvičení zmizela úplně ze škol a stala se nekontrolovatelnou dobrovolnou záležitostí společenských organizací. Tyto dva extrémy společně s faktem, že převážnou většinu učitelů tvořily ženy bez patřičného branně odborného vzdělání, měly za důsledek často jen málo kvalitní výsledky v branné připravenosti dětí a mládeže. V branných cvičeních převládal výukový charakter, a tak žáci o branně zájmovou činnost přestávali mít zájem. [7, s. 33, 34]

V roce 1957 vydalo ministerstvo školství pokyny o provádění branné výchovy na školách všeobecně vzdělávacích s důrazem na pobyt v přírodě a poskytnutí pomoci sobě i ostatním. Od roku 1959 byl zaveden v 8. a 9. třídách základních devítiletých škol kurz všennárodní přípravy k civilní obraně, který byl povinný pro všechny žáky v počtu 18 hodin a realizován formou přednášek. Tím se však otázka branné výchovy nevyřešila. [7, s. 34]

Přestože po únoru 1948 přešlo veškeré řízení formálního vzdělávání i aktivit společenských organizací plně do rukou státu, a Československo patřící do vojenského bloku Varšavské smlouvy bylo pod trvalým tlakem studené války, nejenže se nepodařilo vyřešit jednotný systém vzdělávání občanů v ochraně obyvatelstva, v té době pojímané jako branná výchova, ale ani se nepodařilo zavést do škol předmět, který by se brannou výchovou zabýval.

Zásadní obrat nastal na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Od konce padesátých let existovala na úrovni ministerstev obrany a ministerstva školství snaha řešit situaci vzdělávání v branné výchově. Výsledkem této snahy bylo jednání předsednictva ÚV KSČ, které vydalo 26. července 1966 usnesení o hlavních směrech ideologické a výchovné činnosti strany a státu na úseku obrany socialistické vlasti. Na základě tohoto usnesení byl potom vytvořen výbor pro přípravu znění nového zákona o branné výchově. Příprava nového

zákonu byla ukončena v roce 1968, ovšem k jeho vydání nedošlo vlivem událostí kolem násilného ukončení Pražského jara intervencí vojsk Varšavské smlouvy. Přitom zákon o branné výchově s politickým vývojem kolem roku 1968 nijak nesouvisel, ale v situaci výrazných politických turbulencí bylo jeho projednávání odsunuto stranou. Teprve v roce 1971 byl připravovaný materiál zveřejněn jako usnesení předsednictva ÚV KSČ o jednotném systému branné výchovy obyvatelstva ČSSR, [8] a v roce 1973 byl na základě tohoto usnesení vydán zákon č. 77/1973 Sb., o branné výchově. [9]. Vydáním tohoto zákona se situace přiblížila stavu v roce 1937, kdy bylo po dlouhých přípravách přijato legislativní opatření, na základě, kterého bylo možné směřovat k žádoucímu stavu ve výchově a vzdělávání obyvatelstva.

Období od roku 1971 do roku 1989

Branná výchova jako povinný samostatný vyučovací předmět na druhém stupni základní školy byla zavedena školním rokem 1971/1972 v 6. až 9. ročníku a vyučovala se střídavě v jednom pololetí po jedné vyučovací hodině týdně. Následkem toho se v praxi často stávalo, že některá ze složek branné výchovy byla přeceňována na úkor jiných. [7, s. 34]

Zákonem č. 73/1973 Sb., o branné výchově se branná výchova v roce 1973 stala součástí výchovy a vzdělávání žáků a realizovala se v povinném branném vyučování, i v dalších vyučovacích předmětech a v jiných formách vyučování. Navíc i v zájmové branné činnosti. Školním rokem 1974/1975 byl završen čtyřletý proces zavádění vyučovacího předmětu branná výchova na základních devítiletých školách. [7, s. 34]

Přerušované vyučování snižovalo efektivnost vyučovacího procesu, a proto počínaje školním rokem 1976/1977 se branná výchova vyučovala na druhém

stupni základní devítileté školy pouze v 7. a 8. ročníku opět jednu hodinu týdně, ale celoročně. [7, s. 34]

Dalším rozvojem vzdělávací soustavy v základní škole došlo k podstatné změně v koncepci branné výchovy. V osmdesátých letech nebyl na základní škole (na rozdíl od středních a vysokých škol) předmět branná výchova zařazen do učebních plánů, byl zrušen v 6. až 9. ročníku základní devítileté školy a učivo bylo převedeno do ostatních vyučovacích předmětů. V roce 1989 byla branná výchova samostatným povinným předmětem na středních školách, na základní škole se uskutečňovala jen jako víceoborový vyučovací předmět. [7, s. 34]

V osmdesátých letech si žáci osvojovali branné vědomosti, dovednosti a návyky izolovaně, s výjimkou branných cvičení škol. Na druhém stupni základní školy se v 6. a 7. ročníku probírala branná politická tematika, ochrana proti škodlivým látkám, zdravotnický výcvik a základy topografie a zvyšovala se psychická odolnost žáků. K integraci poznatků docházelo až v 9. ročníku povinné školní docházky. K učení učitelé využívali jednotlivé vyučovací předměty, branná cvičení školy, branné kurzy a zájmovou brannou činnost. Dalšími formami branné výchovy byly zeměpisné vycházky a vycházky v přírodě v rámci tělesné výchovy. Branné prvky byly také uplatňovány na plaveckém a lyžařském výcviku, i třídnické hodiny byly využívány pro brannou tematiku. Formou výuky branné výchovy byly mezipředmětové vztahy, tj. prolínání prvků branné výchovy do ostatních vyučovacích předmětů. Důležitý byl podíl jednotlivých předmětů na branné výchově podle množství branně nosných prvků v jejich obsahu. Školní předměty byly děleny na všeobecně branné, zprostředkované a přímé. Do první skupiny patřily předměty, které neměly zjevný vztah k brannosti, ale byly jejím základem (např. matematika). Do druhé skupiny patřily vyučovací předměty, jejichž

branné hodnoty byly zprostředkované, to znamená, že neměly prvotní branný smysl, ale přispívaly k branné výchově (dějepis, přírodopis, fyzika, chemie, zeměpis). Do třetí skupiny patřily vyučovací předměty nebo spíše některá probíraná látka, jejíž obsah byl přímým obsahem brannosti (v dějepise především válečné dějiny, v přírodopise individuální a kolektivní ochrana, dezinfekce, dezinfekce, deratizace atd.). Podle tohoto dělení zcela zvláštní místo zaujímala tělesná výchova, která formovala tělovýchovnou stránku branné výchovy už od počátku školní docházky. [7, s. 34, 35]

Důležitou organizační formou školní branné výchovy byla branná cvičení, při kterých se realizovala bezprostřední příprava žáků i pedagogických pracovníků. Měla především charakter zdokonalování a prověřování školy jako celku pro mimořádné situace. Prováděla se dvakrát do roka, v zimě a v létě, v běžných vyučovacích dnech. Doba jejich trvání byla odstupňována věkem žáků, trvala čtyři až pět hodin a byla povinná pro všechny žáky. Obsahovala činnost k sebeochraně a k pomoci jiným osobám, činnost vyplývající z opatření školy pro civilní ochranu, tělesná cvičení, hry a soutěže a prvky dopravní výchovy. [7, s. 35]

V roce 1985 byly kromě branných cvičení zavedeny na druhém stupni základních škol branné kurzy, které probíhaly v každém ročníku druhého stupně po třídách ve dvou šestihodinových celcích, to znamená v rozsahu po dvanácti vyučovacích hodinách v pátém až osmém ročníku, zpravidla ve druhém pololetí školního roku. Branné kurzy předcházely branným cvičením a poskytovaly žákům soustavu branných vědomostí a dovedností nezbytných k tomu, aby byli schopni chránit sami sebe před účinky zbraní hromadného ničení a poskytovat adekvátní pomoc svým spolužákům a ostatním lidem. [7, s. 35, 36]

Po roce 1989 byla výuka branné výchovy bez náhrady zrušena.

3.3 Období od roku 1990 do současnosti

Po roce 1989 došlo ke změně pohledu na problematiku civilní ochrany, resp. ochrany obyvatelstva. Pokud do roku 1989 vše řešil stát, v následujících letech, vzhledem k hlubokým společenským změnám, leží převážný díl odpovědnosti za ochranu na každém občanovi.

3.3.1 Změny společenské situace

Vzhledem k celkově anti-militárním náladám ve společnosti na začátku devadesátých let, opojení z demokracie a nástupu tržního hospodářství, a zdánlivé absenci vojenských i nevojenských hrozeb, byla tematika ochrany obyvatelstva, do té doby převážně vojensky orientovaná, odsunutá do pozadí.

Zásadním krokem bylo zrušení povinné výuky branné výchovy v roce 1991 zákonem 217/1991 Sb., o zrušení zákona o branné výchově. Po zrušení tohoto předmětu se této problematice na školách nevěnovala výrazná pozornost.

Současně prožívaly úpadek (pokles činnosti a odliv členů) i společenské organizace zabývající se přípravou občanů k ochraně obyvatelstva. Svazarm byl zrušen, jeho nástupnické organizace se věnovaly převážně sportům. Sporty, dříve vnímané jako branné, (např. střelba, letectví, parašutismus) se nadále profilovaly jako technické, a prvky brannosti v nich byly potlačeny nebo zcela vypuštěny. Český červený kříž se potýkal se ztrátou zázemí, spojeného s restitucemi, a odlivem členů. Sbory dobrovolných hasičů čelily odlivu členů

méně, ale projevoval se u nich nedostatek nových členů, pokles zájmu o činnost v kategoriích dětí a mládeže, a pokles aktivity členů v produktivním věku.

Nezanedbatelný vliv mělo i postupné zkracování a následné zrušení základní vojenské služby ke dni 31. 12. 1994. Velmi záhy se v praxi začala projevovat absence dovedností v oblasti občanské svépomoci, a to zejména v první pomoci, kdy při běžných nehodách nebyli občané schopni poskytnout ani základní první pomoc. V technické oblasti se absence dovedností v oblasti občanské svépomoci projevovала při dopravních nehodách, požárech, lokálních přírodních pohromách atd. Tato situace trvala až do roku 1997, kdy rozsáhlé povodně na Moravě významným a nepřehlédnutelným způsobem odkryly nedostatky v přípravě občanů ve své vlastní ochraně před následky mimořádných událostí na celostátní úrovni. Dalším mezníkem byly rozsáhlé povodně v Čechách v roce 2002, po kterých došlo k výraznému posunu vnímání společenských organizací zabývajících se přípravou občanů v této oblasti, zejména dobrovolných hasičů. Došlo k viditelnému nárůstu společenské prestiže, nárůstu členů, a dokonce k zakládání nových sborů.

3.3.2 Výuka ochrany člověka za mimořádných událostí ve školách

Ve výuce ochrany obyvatelstva před následky mimořádných událostí, které se nově začalo říkat **ochrana člověka za mimořádných událostí**, byly klíčové roky 1999, 2002, 2003, 2004 a 2013.

Do roku 1999 - Na základě výše zmíněných skutečností připravil koncem roku 1995 tehdejší Hlavní úřad civilní ochrany České republiky ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze projekt experimentu na vybraných základních a středních školách s cílem ověřit, zda za současných

učebních osnov lze některá témata týkající se ochrany člověka za mimořádných událostí vyučovat ve vybraných předmětech, aniž by se vytvářel samostatný předmět. Experiment probíhal v letech 1996 – 1997. [10]

Do roku 1999 se výuka ochrany člověka za mimořádných událostí ve školách prakticky nerealizovala.

Po roce 1999 - Na základě výše zmíněného experimentu byl vydán Pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných situací do vzdělávacích programů (č.j. 34776/98-22 ze dne 4. května 1999; dále jen „pokyn MŠMT“), který byl zveřejněn ve Věstníku MŠMT (červen 1999, sešit 6). K tomu vydalo MV-GŘ HZS ČR pro potřebu učitelů metodickou příručku, která obsahovala podrobnější informace a doporučení k realizaci vzdělávání v předmětné oblasti. O rozvržení témat do výuky jednotlivých předmětů a stanovení konkrétních obsahů vzdělávání v jednotlivých ročnících a předmětech rozhodoval ředitel školy, který rovněž rozhodl o organizaci a formě praktického cvičení. [10]

Po roce 2002 - Na základě usnesením vlády ČR ze dne 8. 1. 2003 č. 11, k přehledu vybraných problémů k prioritnímu řešení, které byly identifikovány v průběhu řešení krizové situace vzniklé v důsledku rozsáhlých povodní v srpnu 2002, byl v součinnosti s Ministerstvem vnitra aktualizován stávající pokyn MŠMT (č. j. 12 050/03-22 ze dne 4. března 2003) a dodatkem k učebním dokumentům „Ochrana člověka za mimořádných událostí“ (č. j. 13 586/03-22 ze dne 4. března 2003) byly doplněny platné učební texty. Podstatnou a novou věcí bylo, že podle aktualizovaného pokynu se do učebních dokumentů pro základní, střední a vyšší odborné školy a učebních dokumentů pro speciální školy zařazuje tematika „Ochrany člověka za mimořádných událostí“ v rozsahu nejméně 6 vyučovacích hodin ročně v každém ročníku, a to na

základě rozhodnutí ředitele samostatně, nebo v rámci souvisejících předmětů podle platných učebních dokumentů. Obsah byl zaměřen na ochranu osob před následky živelních pohrom včetně nezbytných dovedností (zásady chování při povodni, zemětřesení, velkých sesuvech půdy, sopečných výbuších, atmosférických poruchách, požáru, lavinovém nebezpečí), před následky úniku nebezpečných látek do životního prostředí včetně nezbytných dovedností (improvizovaná ochrana osob při úniku radioaktivních, chemických a biologických látek) a před následky použití nebo anonymní hrozbě použití výbušniny nebo nebezpečné látky (činnost při nálezu či obdržení podezřelého předmětu). K této tematice vydalo MV-GŘ HZS ČR metodickou příručku pro učitele, výukové filmy pro žáky a zajistilo jejich distribuci do každé základní a střední školy. [10]

Vzhledem k celospolečenským náladám a doporučujícímu charakteru Pokynu MŠMT se tato problematika vyučovala jen na minimálním počtu škol.

Po roce 2004 - MŠMT v roce 2004 schválilo nové principy v politice pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů). Oblast ochrany člověka za mimořádných událostí se stala součástí rámcových vzdělávacích programů pro základní, gymnaziální a střední odborné vzdělávání. Principem je, že daná problematika prostupuje celým procesem uvedeného vzdělávání. Od 1. 9. 2007 podle něj začaly vyučovat všechny základní školy v České republice v 1. a 6. ročnících s tím, že se výuka podle RVP postupně dostala do celého vyučovacího procesu.

Tematika OČMU v nich byla zařazena v minimálním rozsahu a neuspořádaně, což bylo pro učitele mnohdy nesrozumitelné a mělo opět vliv na minimální prostor věnovaný výuce.

Po roce 2013 - V lednu 2013 byly schváleny upravené Rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání (dále jen „RVP ZV“). Tyto programy jsou platné od školního roku 2013/2014.

V nově platných RVP ZV došlo k širší specifikaci a rozpracování témat dopravní výchovy (dále jen „DV“), ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí (dále jen „OČMU“), první pomoci a přípravě občanů k obraně státu (dále jen „POKOS“). Šíři problematiky deklaruje skutečnost, že z celkově devíti vzdělávacích oblastí se problematika OČMU dotýká sedmi z nich. [10]

4. LEGISLATIVNÍ RÁMEC

V ústavním pořádku ČR je zakotveno základní právo na ochranu života, zdraví a majetkových hodnot.

Garantem ochrany životů, zdraví a majetkových hodnot je stát dle čl. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky [11].

Ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot je stejně jako působnost při výkonu státní správy v jednotlivých oblastech státem chráněných zájmů, uzákoněna v právním řádu ČR. Důležitou součástí a výchozím principem systému ochrany je prevence, včas tedy předcházet všem možným rizikům.

4.1. Přístup k informacím

Pouze člověk, který je správně informován, snadněji předchází rizikům. V Listině základních práv a svobod je garantováno právo na informace. Právo na informace je upraveno zákonem č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů [12]. V oblasti ochrany obyvatelstva je přístup k informacím uveden v zákonech tzv. „krizové legislativy“, a to v zákoně č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o IZS“) [13], a v zákoně č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů [14]

V ustanovení § 25 odst. 1 zákona o IZS, je uvedeno právo fyzické osoby, která pobývá na území ČR, na informace o opatřeních k zabezpečení ochrany

obyvatelstva a na možnosti poskytnutí instruktáže a školení ke své činnosti při mimořádných událostech.

Z ustanovení § 31 odst. 1 krizového zákona vyplývá, že fyzická osoba pobývající na území ČR má právo na nezbytné informace o připravovaných krizových opatřeních k ochraně jejího života, zdraví a majetku.

4.2 Zákon o požární ochraně, IZS a krizové zákony

Pro preventivně výchovnou činnost tvoří právní rámec **zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně**, ve znění pozdějších předpisů („zákon o PO“). Ačkoli se v platné legislativě v souvislosti se zabezpečením dalších úkolů, které HZS plní při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací s důrazem na ochranu obyvatelstva, neuvádí nic o preventivně výchovné činnosti (dále jen „PVČ“), je mnoho povinností v této oblasti stejných. [15]

Ve smyslu § 24 odst. 1 písm. 1) zákona o PO, Ministerstvo vnitra „na úseku požární ochrany stanoví zaměření preventivně výchovné, propagační a ediční činnosti na úseku požární ochrany a podílí se na jejím zabezpečování“. Podle § 26 odst. 1 citovaného zákona plní tyto úkoly MV - GŘ HZS ČR. [15]

HZS kraje na základě ustanovení § 26 odst. 2 písm. o) zákona o PO „zabezpečuje preventivně výchovnou, propagační a ediční činnost na úseku požární ochrany podle zaměření stanoveného ministerstvem“. [15]

Povinnosti, které vyplývají z ustanovení § 29 odst. 1 písm. n) zákona o PO jsou ukládány také obci, která při výkonu samostatné působnosti na úseku požární ochrany zařizuje preventivně výchovnou činnost. [15]

Zákon o PO započítává do PVČ také občanská sdružení, veřejně prospěšné organizace působící na úseku požární ochrany. Tyto subjekty podle ustanovení § 75 odst. 1 písm. d) zákona „pomáhají při plnění úkolů na úseku požární ochrany zejména tím, že se podílejí na činnosti směřující k předcházení požárům, zejména na preventivně výchovné činnosti mezi občany a mládeží“.

[15]

Ministerstvo vnitra v souladu s ustanovením § 7 odst 2 písm. g) **zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému** a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o IZS“) „organizuje instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a pro přípravu složek integrovaného záchranného systému zaměřené na jejich vzájemnou součinnost, k tomuto účelu zřizuje vzdělávací zařízení“ [13] Podle ustanovení § 7 odst. 4 citovaného zákona zabezpečuje tyto úkoly MV-GŘ HZS ČR.

HZS kraje dle ustanovení § 10 odst. 5 písm. b) zákona o IZS „organizuje instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a v přípravě složek integrovaného systému zaměřené na jejich vzájemnou součinnost, k tomuto účelu zřizuje vzdělávací zařízení“ [13]

Dle ustanovení § 10 písm. b) **zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení** a o změně některých zákonů (krizový zákon) „organizuje instruktáže a školení a další přípravu k získávání zvláštní odborné způsobilosti pracovníků orgánů krizového řízení, k tomu účelu zřizuje vzdělávací zařízení“. [14]

HZS kraje podle ustanovení § 15 odst. 4 písm. c) tohoto zákona „seznamuje obce, právnické a fyzické osoby s charakterem možného ohrožení, s připravenými krizovými opatřeními a se způsobem jejich provedení“.

Také obecní úřad je povinen informovat právnické a fyzické osoby s případným možným ohrožením, s připravovanými krizovými opatřeními a se způsobem jejich provedení. Obecní úřady jsou povinni tuto povinnost dodržovat dle krizového zákona, ustanovení § 21 odst. 3.

Zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky a o změně některých souvisejících zákonů [16] ve znění pozdějších předpisů, ukládá provozovatelům objektů a zařízení, kteří jsou dle tohoto zákona zařazení do skupiny A, seznámit zaměstnance v dostatečném rozsahu se schváleným bezpečnostním programem a ostatní fyzické osoby, které se zdržují v objektu nebo u zařízení, informovat v potřebném rozsahu o rizicích závažné havárie, o preventivních opatřeních a o jejich žádoucím chování v případě vzniku závažné havárie, tak jak to ukládá § 9 odst. 4.

Stejnou povinnost mají provozovatelé objektů a zařízení zařazených do skupiny B dle ust. § 11 odst. 4.

Sdělovat informace o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany, na které se nevztahuje státní, služební ani obchodní tajemství, je povinen držitel povolení dle § 7 odst. 1, písmeno k) **zákona č. 263/2016 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření** a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. [17]

4.3 Prováděcí předpisy

Kterou dokumentaci musí obce vést a jaké náležitosti musí tato dokumentace mít, je stanoveno v **nařízení vlády č. 172/2001 Sb., k provedení zákona o požární ochraně**, ve znění pozdějších předpisů. Do dokumentace náleží

rozpracování zaměření PVČ, stanovené Ministerstvem vnitra podle místních podmínek, vyhodnocení preventivně výchovných akcí a plán PVČ zpracovaný zpravidla na roční období. [18].

Na základě ustanovení § 7 odst. 7 zákona o IZS, vydalo Ministerstvo vnitra **vyhlášku č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva**. Stanovuje v ní kromě jiného způsob a obsah informování právnických a fyzických osob o charakteru možného ohrožení, připravovaných opatřeních a způsobu jejich provedení. [19].

4.4 Strategie a koncepce

Nové proměny bezpečnostního prostředí od roku 2011 jsou vysvětleny v **Bezpečnostní strategii České republiky**, kterou vláda České republiky schválila na začátku roku 2015. Jsou zde charakterizovány klíčové hrozby v euroatlantickém prostoru a určeny způsoby, jak těmto hrozbám bude Česká republika čelit. [20].

V článku č. 86 formuluje tento dokument podporu „vzdělávání občanů v oblasti zajištění bezpečnosti, zejména v předcházení hrozbám, ale také v oblasti sebeochrany a vzájemné pomoci při mimořádných událostech jako významného faktoru při možné eliminaci následků mimořádných událostí“ (Bezpečnostní strategie 2015, schválená Vládou ČR v únoru 2015, Ministerstvo zahraničních věcí, Praha 2015: ISBN 978-807441-005-5). V článku č. 85 je zmíněno o vytváření podmínek „pro zvyšování odborné úrovně pracovníků institucí veřejné správy odpovědných za plnění úkolů v oblasti bezpečnosti“ a o podpoře „výcviku složek integrovaného záchranného systému a příslušníků bezpečnostních sborů“

Ministerstvo vnitra, resp.MV-GŘ HZS ČR zpracovává v souladu s ustanovením § 7 odst. 2 písm. e) zákona o IZS, Koncepti ochrany obyvatelstva. Na svém zasedání dne 23. října 2013 usnesením č. 805 projednala a schválila vláda ČR aktuálně platnou **Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030** [21].

Koncepce zdůrazňuje potřebu přípravy obyvatelstva v souladu ke vzdělávání, a tím i zvyšování obyvatel spoluodpovědnosti za vlastní ochranu.

5. SOUČASNÝ STAV VÝUKY OCHRANY ČLOVĚKA ZA MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ

5.1 Rámcové vzdělávací programy

5.1.1 Celkový přehled

Rámcové vzdělávací programy (dále jen „RVP“) nahradily dřívější učební osnovy. Jsou to závazné obecné rámce, které umožňují učitelům vytvořit si vlastní vzdělávací program, založený na jejich představách a zkušenostech s výukou.

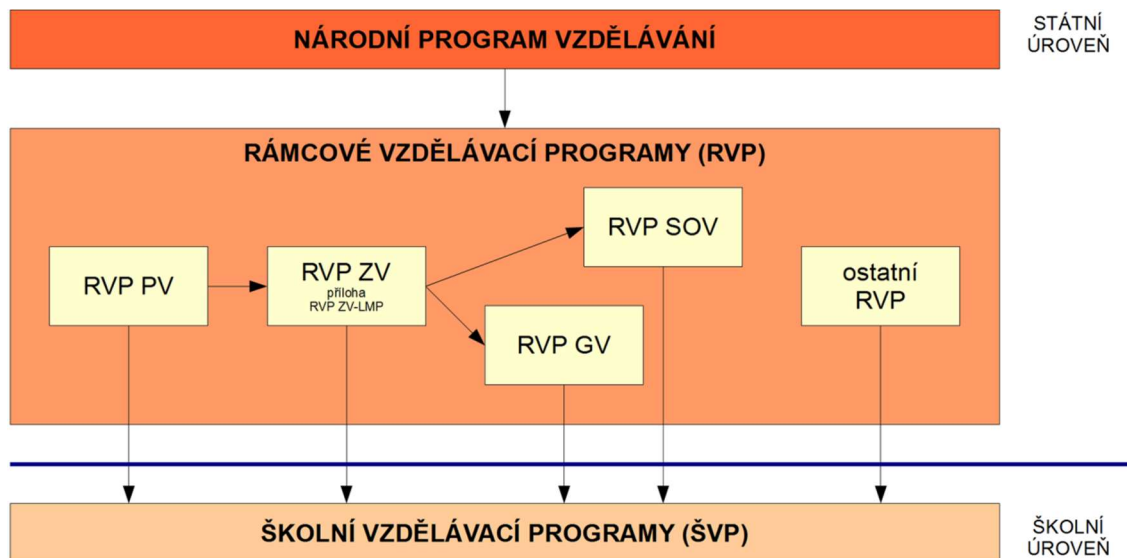
Na základě RVP si každá škola vytváří Školní vzdělávací program, podporující pedagogickou autonomii s ohledem na potřeby žáků.

Učitelé nejsou vázáni na tradiční „osnovy“, kterých se musí držet, protože učitel v plánech nepopisuje, „co má probírat“, ale popisuje, jaké dovednosti mají jeho žáci mít. Lze tedy velmi snadno některé pasáže látky vynechat či zredukovat, za účelem splnění základních cílů výuky nebo naopak některé prodloužit.

RVP jsou strukturovány následovně:

- ◆ RVP pro předškolní vzdělávání,
- ◆ RVP pro základní vzdělávání,
- ◆ RVP pro gymnázia,
- ◆ RVP pro střední vzdělávání.

Znázornění návaznosti RVP na školní vzdělávací program:

Obr. 1 - Znázornění návaznosti RVP na školní vzdělávací program

Čerpáno z: Kurikulární dokumenty.png [22]

Legenda:

- RVP PV: RVP pro předškolní vzdělávání
- RVP ZV - LMP: RVP pro základní vzdělávání a příloha RVP pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením
- RVP GV: RVP pro gymnázia
- RVP SOV: RVP pro střední odborné vzdělávání
- Ostatní RVP např.:
 - RVP ZUV: RVP pro umělecké obory základního uměleckého vzdělávání
 - RVP JŠ: RVP pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky

5.1.2 Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné školy

Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání (dále jen „RVP SOV“) představují rozsáhle strukturovanou skupinu dílčích programů podle stupně a zaměření vzdělávání.

Základní dělení podle oborů:

obory J – Střední vzdělání bez maturity i výučního listu

2-leté obory určené např. pro žáky bez studijních aspirací a ukončují se závěrečnou zkouškou. Neposkytuje výuční list ani maturitní certifikát. Výstupem je závěrečné vysvědčení.

obory E - Nižší střední odborné vzdělání

2 nebo 3leté obory, které mají upravený obsah s nižšími nároky ve všeobecné i odborné složce vzdělávání. Výstupem je výuční list. Jsou určeny především pro absolventy dřívějších speciálních základních škol a žáky, kteří ukončili povinnou školní docházku v nižším než 9. ročníku základní školy.

obory H – Střední odborné vzdělání s výučním listem

obory L/0 Úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou

obory M – Úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení)

obory P – konzervatoře

obory L/5 – nástavbové studium - Úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou [23]

V jednotlivých oborech pak jsou RVP SOV dále děleny na RVP pro jednotlivé obory podle zaměření vzdělání. Ve skupinách L/M a M, tedy v oborech zakončených maturitou, je dohromady těchto RVP více než 100.

Jednotlivé RVP je možné nalézt v elektronické podobě na internetové adrese Národního ústavu pro vzdělávání – viz. <http://www.nuv.cz/t/rvp-os>

Například RVP pro elektrotechnické zaměření 26-41-M/01 Elektrotechnika platí pro následující obory [23]:

Tabulka 1 – Obory pro RVP26-41-M/01 Elektrotechnika

26-42-M/001	Zařízení silnoproudé elektrotechniky
26-43-M/004	Slaboproudá elektrotechnika
26-44-M/001	Automatizační technika
26-46-M/003	Zabezpečovací a sdělovací technika v dopravě
26-47-M/002	Elektronické počítačové systémy
39-41-M/001	Strojírenská a elektrotechnická zařízení
39-41-M/002	Strojírenství a elektrotechnika
39-41-M/003	Mechatronika
39-41-M/004	Elektrotechnika a strojírenství

5.2 Způsob výuky ochrany člověka za mimořádných událostí

Smyslem vzdělávání studující populace v oblasti bezpečnosti je vytváření a udržování souboru znalostí a dovedností potřebných k minimalizaci negativních důsledků působení širokého spektra každodenních rizik, mimořádných událostí a krizových situací nevojenského i vojenského charakteru. Bezpečnostními tématy chápeme ochranu člověka za běžných rizik a mimořádných událostí, dopravní výchovu, přípravu občanů k obraně státu, zdravotní přípravu, prevenci kriminality, boj proti terorismu a extremismu.

Obecně lze konstatovat, že u všech stupňů vzdělávání jsou problematiky bezpečnosti v rámcových vzdělávacích programech pojety průřezově, a to vždy prostřednictvím několika vzdělávacích oblastí a oborů. [23]

5.2.1 Způsob výuky - SOV

Problematika bezpečnosti je v RVP pro střední odborné vzdělávání zařazena obdobně jako u základního vzdělávání. Stav se však liší objemem zastoupení předmětných problematik v těchto programech. Student, který během studia dosáhne plnoletosti, by měl kromě základních pravidel vlastní ochrany znát také svá práva a povinnosti vůči státu (občan/podnikatel) při vzniku mimořádné události nebo krizové situace nevojenského i vojenského charakteru a jak těmto jevům předcházet. Každý občan by měl znát a naučit se dodržovat pravidla silničního provozu. Měl by si také osvojit povinnosti směrem k obraně státu. S přihlédnutím k výše uvedenému jsou bezpečnostní témata v RVP pro střední vzdělávání zastoupena nedostatečně. Vlivem výše uvedeného širokého rozptylu, může dojít k nepochopení problematik a k záměnám, kdy se výstupy z jednotlivých vzdělávacích oblastí objevují zároveň u více problematik. Ve vlastním procesu výuky pak dochází k záměnám nebo opomíjení jedné z problematik. Ačkoli školy mají možnost utvořit si samostatný předmět týkající se výuky bezpečnosti, tak toto nedělají a raději integrují tuto problematiku do jiných předmětů, protože je v jejich kompetenci takto rozhodnout. To s sebou přináší značné nároky na koordinaci a přístup jednotlivých pedagogů. [23]

5.2.2 Vzdělávání pro učitele

Hasičský záchranný sbor ČR spolu s Národním institutem pro další vzdělávání organizuje vzdělávací kurzy s tematikou ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí, které jsou určeny učitelům základních a středních škol. Kurzy byly re-akreditovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dne 24. listopadu 2016

pod č.j. MSMT-32514/2016-1-932 a tím jsou začleněny do systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Kurzy provádí příslušníci Hasičského záchranného sboru ČR, kteří účastníkům kurzů představují problematiku ochrany člověka z běžných rizik a mimořádných událostí, konkrétní zařazení problematiky v RVP ZV, RVP pro gymnázia a RVP pro střední vzdělávání, publikace a učebnice k dané problematice a Podklad k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách. Současně představují příklady dobré praxe. Absolventi tohoto sedmihodinového kurzu pak obdrží osvědčení o absolvování.

5.2.3 Závěry z šetření Národního ústavu pro vzdělávání a České školní inspekce v oblasti bezpečnosti – SOV

Skutečný stav výuky bezpečnostních témat na základních a středních školách zjišťovaly mezi lety 2009 a 2016 Národní ústav pro vzdělávání (dále jen „NÚV“) a Česká školní inspekce (dále jen „ČŠI“).

Šetření NÚV (v době šetření pod názvem Ústav pro informace ve vzdělávání) se uskutečnilo na konci roku 2009 a zabývalo se výukou Ochrany člověka za mimořádných událostí, a to z hlediska vnímání její potřeby, praktické realizace ve škole a spolupráce se složkami Integrovaného záchranného systému, zejména Hasičského záchranného sboru. [24]

Závěry z šetření, konkrétně vztahované ke střednímu vzdělávání:

- Oblast Ochrany člověka zařazuje do své výuky celkově více než polovina škol. U ZŠ i SŠ to mnohem častěji činí školy s veřejným zřizovatelem než s neveřejným.

- Průprava v oblasti Ochrany člověka je vnímána jako nezbytná na ZŠ silněji než na. Významný je i rozdíl podle počtu žáků, větší školy průpravu častěji vnímají jako nezbytnou.
- Na SŠ naopak míra zařazení Ochrany člověka do výuky postupně klesá a ve 4. ročníku se realizuje jen na pouhých 31 % škol. To však může být způsobeno jednak tím, že některé učňovské obory 4. ročník nemají, jednak orientací výuky v tomto ročníku na maturitní zkoušku.
- Jednoznačně nejdůležitější formou výuky je podle respondentů řešení modelových situací, což se ve školách obvykle děje prostřednictvím cvičení požární ochrany, první pomoci apod. Další v pořadí důležitosti jsou teoretická, fyzická a psychická průprava, naopak znalostní soutěže a branné kurzy jsou považovány za relativně méně potřebné.
- Vnímání důležitosti se u jednotlivých forem liší i podle druhu a velikosti školy. U SŠ se zvyšuje význam teoretické průpravy a částečně i branných kurzů na úkor znalostních soutěží a řešení modelových situací. ZŠ s větším počtem žáků uvádějí u všech forem s výjimkou znalostních soutěží vyšší důležitost než menší školy, u SŠ je tomu naopak – s výjimkou teoretické průpravy považují menší školy uvedené formy za důležitější než větší školy.
- Při teoretické přípravě i řešení modelových situací, které jsou školami považovány za nejdůležitější formy výuky, mohou školy účinně spolupracovat s externími odborníky. Z odpovědí respondentů vyplývá, že besedy i exkurze jsou pravidelnou součástí výuky na významné části škol, přičemž častěji jsou zařazovány besedy než exkurze, a to především na ZŠ. Jednoznačně nejvyužívanější součástí výuky je ovšem praktické cvičení,

kteře se pravidelně odehrává na 71 % ZŠ a 61 % SŠ (bereme přitom v úvahu pouze školy, na nichž je Ochrana člověka zařazena do výuky).

- Učitelé obecně využívají k přípravě na výuku nejčastěji odbornou literaturu, informace z médií a webové prezentace odpovědných institucí. Školy s celkově aktivnějším přístupem častěji využívají též informace přímo od pracovníků složek záchranného systému a znalosti ze školení DVPP. Pro SŠ je oproti ZŠ typické častější používání odborné literatury, naopak pro ZŠ je charakteristické častější používání informací z médií.

Jen málo škol udává účast na kurzu k výuce Ochrany člověka, ale bez jakékoli účasti HZS. Velmi početné jsou skupiny škol, jejichž učitelé se nezúčastnili žádného z kurzů pro výuku Ochrany člověka. Takové školy však přesto spolupracují s HZS, zejména využívají možnost prezentace ukázek činnosti, exkurze, případně jiný způsob spolupráce. Za pozornost stojí, že školám bez účasti na kurzech k výuce Ochrany člověka HZS pomáhá při přípravě praktického cvičení, zatímco školy s účastí na některém kurzu pomoc HZS v této oblasti nepotřebují (patrně jsou schopny zorganizovat cvičení vlastními silami). [24]

Šetření ČŠI se uskutečnilo na přelomu let 2015 a 2016 dotazníkovým a prezenčním šetřením, výsledky šetření byly zveřejněny v Tematické zprávě - Vzdělávání v bezpečnostních tématech. [25]

Závěry z šetření, konkrétně vztahované ke střednímu vzdělávání:

- U všech témat bezpečnosti převažuje zařazení obsahu do jiných předmětů (v případě dopravní výchovy – občanská výchova, tělesná výchova a odborné předměty; v případě ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí – občanská výchova, tělesná výchova, odborné

předměty, chemie a biologie; v případě ochrany zdraví – tělesná výchova, občanská výchova, biologie a odborné předměty).

- V posledních dvou letech se nezúčastnili kurzu/školení v oblasti dopravní výchovy učitelé z celkem 54,6 % škol; v oblasti ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí učitelé z celkem 41,7 % škol; v oblasti ochrany zdraví učitelé z celkem 22,9 % škol.
- Z metod a forem výuky bezpečnosti převažují výklad učitele, besedy, praktická cvičení a nácviky, projektové dny, diskuze, exkurze a zážitkové vyučování.
- Z provedených akcí a praktických cvičení organizoval nejvyšší podíl škol nácvik první pomoci, cvičnou evakuaci, cvičení pro případ požáru či povodně a cvičení pro případ mimořádné situace.
- Pro ověřování znalostí a dovedností v tématech bezpečnosti jsou nejčastěji využívány samostatné praktické činnosti.
- Školy jsou méně spokojené s kvalitou učebnic a pomůcek k těmto tématům bezpečnosti. [25]

5.3 Rozbor vzdělávacích dokumentů pro SOV

5.3.1 Přehled dostupné literatury a pomůcek

V oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí vzniká paradoxní situace, že literatury pro základní praktické vzdělávání je dostatek, ale není

příliš využívána. Státní i nestátní instituce a organizace vydávají a většinou bezplatně šíří studijní a metodické materiály, nicméně zájem o ně není nijak významný.

Publikace k výuce ochrany člověka za mimořádných událostí jsou vydávány ve třech edičních řadách, první jsou materiály vydávané vlastním nákladem Generálním ředitelstvím HZS ČR, další pak nakladatelstvím Albra a nakladatelstvím Fortuna. Publikace učebnicového charakteru reagují na rozdělení témat ochrany člověka za mimořádných událostí do jednotlivých předmětů podle rámcových vzdělávacích programů.

Materiály vydané Generálním ředitelstvím HZS ČR jsou distribuovány bezplatně, jsou volně ke stažení na stránkách <http://www.hzscr.cz/> a ve většině případů byly v omezeném množství distribuovány do všech škol na území České republiky.

Kromě těchto materiálů existují další, zpracované jak jednotlivými HZS krajů (např. Vaše cesty k bezpečí, aneb chytré blondýnky radí) nebo nestátními neziskovými organizacemi pod odborným dohledem HZS ČR (publikace Záchraného kruhu, o. s. nebo Centra pro bezpečný stát).

Nejedná se však pouze o tištěné učebnice nebo metodiky, ale o multimediální a názorné pomůcky, které vhodným způsobem procvičují zejména praktické dovednosti žáků a studentů.

Všechny tyto materiály jsou zpracovány tak, aby jejich použití ve výuce bylo maximálně variabilní, čímž reagují na současný stav, ve kterém je nutno začlenit tato témata do výuky.

Komplexní metodický materiál pro výuku ochrany člověka za mimořádných událostí jako samostatného předmětu na základních a středních školách však neexistuje.

Pro učitele základních škol je zpracován metodický materiál „Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí“, ve kterém je probíraná tematika rozčleněna do jednotlivých ročníků s akceptací náročnosti dle věku žáků. Navíc jsou zde uvedeny základní pojmy, doporučená literatura a pomůcky k výuce a také soubor testových otázek, jako i doporučení, ve kterých předmětech danou problematiku vyučovat.

Obdobně tak vznikl materiál pro učitele na gymnáziích. Nejproblematictější je ovšem výuka na středních odborných školách, protože zde existují RVP pro každou odbornost zvlášť a vhodná metodika zde zatím neexistuje.

Seznam dostupné literatury z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí je uveden v příloze č. 1. Většina je orientovaná na základní školy, pro střední školy je literatury a pomůcek malé množství. Tento nedostatek je v praxi možné částečně substituovat používáním všeobecných příruček pro dospělou populaci.

5.3.2 Rozbor vybraných RVP pro SOV

RVP v oborech zakončených maturitou, je více než 100. Pro ilustraci byly vybrány RVP - SOV „Obchodní akademie“ (63-41-M/02) a SOV „Strojírenství“ (23-41-M/01) a byly z nich abstrahovány oblasti týkající se ochrany člověka za mimořádných událostí. Rozbor obou vybraných RVP v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí je uveden v příloze č. 2.

6. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Stav výuky ve školách z pohledu učitelů a ředitelů škol lze sledovat výsledů šetření ČŠI a ÚIV. O kvalitě výuky se lze ale přesvědčit i průzkum mezi studenty.

V praktické části diplomové práce byl proto realizován průzkum mezi žáky středních odborných škol. Jako výzkumná metoda byl zvolen dotazník. [26] Tazateli byli učitelé příslušných škol. Výsledky šetření byly zpracovány základními statistickými metodami. [27]

6.1 Příprava a realizace šetření

6.1.1 Výzkumný soubor

Jako výzkumný soubor byli zvoleni žáci posledních (maturitních) ročníků středních odborných škol v Praze a mimo Prahu. Školy byly zvoleny tak, že z výběru byly vyloučeny školy, které mají výuku ochrany člověka za mimořádných událostí ve svém hlavním zaměření (např. bezpečnostně právní studia), dále byly školy voleny nezáměrným výběrem. Seznam škol, na kterých probíhalo šetření, je uveden v příloze č. 3.

Průzkum se realizoval ve 12 třídách posledních ročníků středních odborných škol. Celkový počet respondentů byl **244 žáků** posledních ročníků středních odborných škol, bez rozlišení pohlaví.

6.1.2 Dotazník

Jako výzkumný nástroj byl zvolen dotazník, sestavený pro potřeby tohoto průzkumu.

Dotazník obsahuje tři části:

I. část obsahuje identifikační údaje, slouží pouze k identifikaci školy a třídy, ze které byla data získána.

II. část obsahuje pět otázek zaměřených na způsob výuky ochrany člověka za mimořádných událostí na dané střední škole. Z těchto pěti otázek jsou tři uzavřené (č. 1, 3 a 4) a dvě polootevřené (č. 2 a 5). U těchto otázek byla vyhodnocována četnost jednotlivých odpovědí.

III. část obsahuje pět otázek zaměřených na znalosti žáků (studentů) z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí. Z těchto pěti otázek jsou tři uzavřené (č. 6, 8 a 10) a dvě otevřené (č. 7 a 9). Otázky č. 6, 7, 8 a 10 byly vyhodnocovány v kategoriích správně/nesprávně, u otázky č. 9 byla vyhodnocována četnost jednotlivých odpovědí.

V rámci přípravy dotazníkového šetření byl v únoru 2017 proveden **předvýzkum** ve dvou třídách střední odborné školy, s celkovým počtem 31 respondentů. Tyto třídy nebyly zahrnuty do následného výzkumného šetření. Na základě výsledků předvýzkum byly upraveny některé otázky v dotazníku tak, aby bylo dosaženo větší srozumitelnosti a jednoznačnějších odpovědí na zadané otázky. Konečné znění dotazníku je uvedeno v příloze č. 4.

6.1.3 Realizace šetření

Vlastní šetření probíhalo na konci února a v březnu 2017. Dotazníky byly elektronicky zaslány do jednotlivých škol, kde byly v písemné podobě předloženy třídám posledních ročníků. Tazatelem byl pedagog příslušné školy, vyplnění dotazníku probíhalo v běžné výuce. Šetření se zúčastnili všichni žáci dané třídy, kteří byli v den šetření na výuce přítomni. Vyplněné dotazníky byly následně předány diplomantce.

6.2 Vyhodnocení výsledků šetření

Výsledky byly vyhodnoceny základními statistickými metodami. Ze získaných dat byly sestaveny tabulky četnosti. Na základě těchto tabulek byly vyhodnoceny absolutní a relativní četnosti a modus dat.

6.2.1 Vyhodnocení otázek zaměřených na způsob výuky

Otázka č. 1

1. Jakým způsobem je na vaší škole vyučována ochrana člověka za mimořádných událostí?

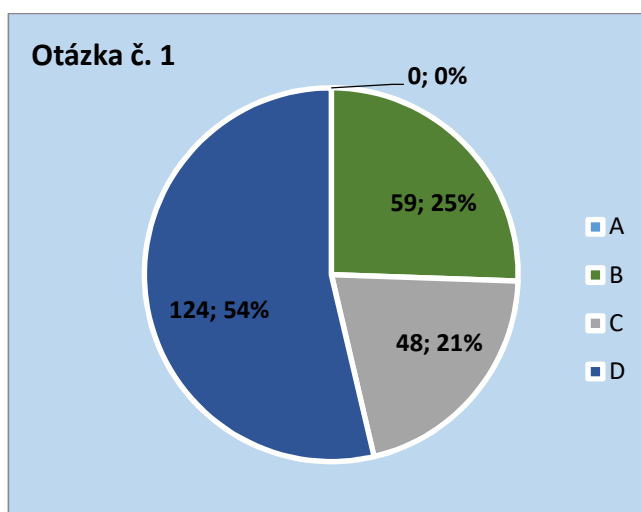
V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	jako samostatný předmět
B	formou projektu zaměřeného na ochranu člověka za mimořádných událostí
C	jako součást jiného předmětu
D	není vyučována

Odpovědi:

Tab. 2 - Výsledky ot. 1

Ot. č. 1	Počet	%
A	0	0
B	59	25
C	48	21
D	124	54

Obr. 2 - Výsledky ot. 1

V otázce číslo 1 nejvíce respondentů odpovídalo „není vyučována“. Naopak významně nejméně, nula odpovědí, bylo uvedeno u možnosti „jako samostatný předmět“.

Otázka č. 2

2. Pokud jste v předchozí otázce zvolili odpověď C - jako součást jiného předmětu, zvolte, jako součást jakých předmětů byla ochrana člověka za mimořádných událostí vyučována.

V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

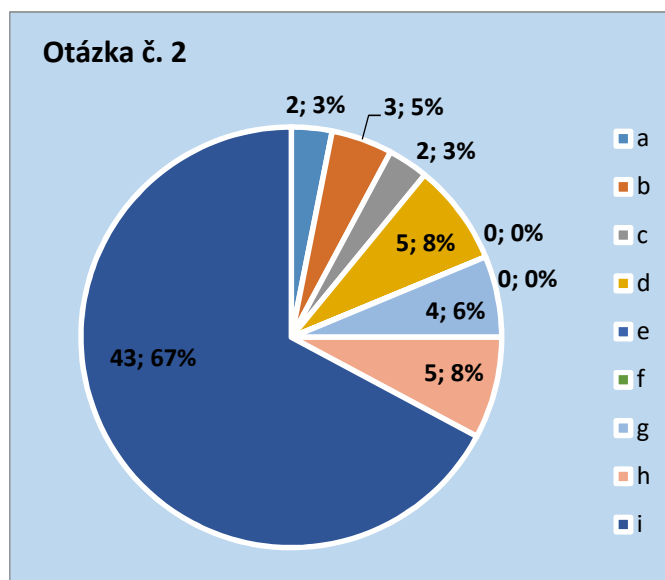
A	základy společenských věd	E	zeměpis
B	tělesná výchova	F	biologie
C	fyzika	G	dějepis
D	chemie	H	matematika

I	Další předmět (např. odborný) – uveďte:
---	---

Odpovědi:

Tab. 3 - Výsledky ot. 2

Ot. č. 2	Počet	%
a	2	3
b	3	5
c	2	2
d	5	8
e	0	0
f	0	0
g	4	6
h	5	8
i	43	67

Obr. 3 - Výsledky ot. 2

V otázce číslo 2 **nejvíce respondentů odpovídalo „další předmět (např. odborný)“**. Ostatní odpovědi měly malou četnost do 8%.

Z těchto „dalších předmětů“ respondenti uvedli 16-krát elektrotechnika, 21-krát odborná praxe, 7-krát třídnická hodina, 20 respondentů předmět neuvedlo.

Otázka č. 3

3. V jakém ročníku byla na vaší škole vyučována ochrana člověka za mimořádných událostí?

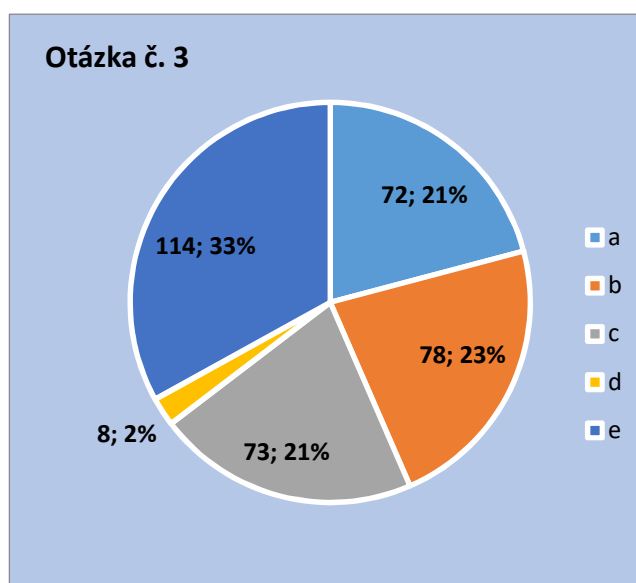
V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	v 1. ročníku
B	ve 2. ročníku
C	ve 3. ročníku
D	ve 4. ročníku
E	nebyla vyučována

Odpovědi:

Tab. 4 - Výsledky ot. 3

Ot. č. 3	Počet	%
a	72	21
b	78	23
c	73	21
d	8	2
e	114	33

Obr. 4 - Výsledky ot. 3

V otázce č. 3 byly odpovědi rozvrstveny relativně rovnoměrně. **Největší četnost získala odpověď „není vyučována“, 33%.** Nejmenší četnost měla odpověď „ve 4. ročníku“, zde ale mohlo dojít ke zkreslení tím, že šetření bylo realizováno v polovině ročníku, a tak případná výuka v následujícím druhém pololetí nebyla do výsledků zahrnuta. Současně je třeba brát v úvahu i skutečnost, že se jedná o maturitní ročník, kde se klade důraz na přípravu k maturitní zkoušce, a témata ochrany člověka za mimořádných událostí se v něm už příliš neprobírají.

Otázka č. 4

4. Jaká praktická výuka ochrany člověka za mimořádných událostí proběhla na vaší škole?

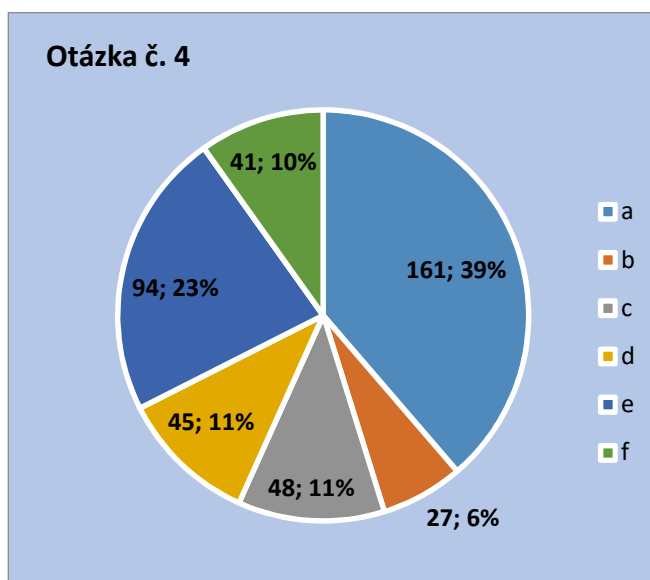
V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	cvičná evakuace školy
B	cvičení pro případ mimořádné události
C	projektový den zaměřený na ochranu člověka za mimořádných událostí
D	exkurze u záchranných nebo bezpečnostních složek (návštěva hasičské stanice, stanoviště záchranné služby, služebny policie atd.)
E	ukázka činnosti záchranných nebo bezpečnostních složek
F	praktická výuka neproběhla

Odpovědi:

Tab. 5 - Výsledky ot. 4

Ot. č. 4	Počet	%
a	161	39
b	27	6
c	48	11
d	45	11
e	94	23
f	41	10

Obr. 5 - Výsledky ot. 4

V otázce č. 4 měla největší četnost odpověď „cvičná evakuace školy“, druhou největší četnost „ukázka činnosti záchranných nebo bezpečnostních složek“. U odpovědi „cvičná evakuace školy“ je do značné míry zavádějící, že tato evakuace se provádí z jiných důvodů, než výuka ochrany člověka za mimořádných událostí. **Za relevantní je proto možné považovat druhou nejčetnější odpověď, a to „ukázka činnosti záchranných nebo bezpečnostních složek“.**

Otázka č. 5

5. Kdo prováděl výuku ochrany člověka za mimořádných událostí na vaší škole?

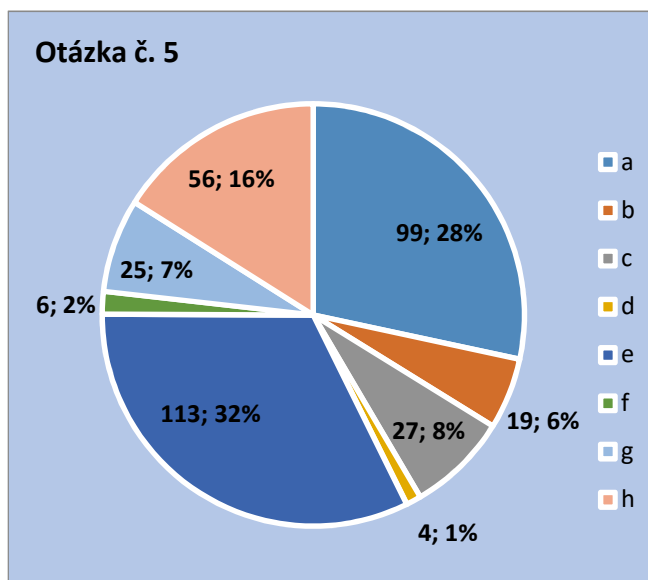
V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	učitel
B	hasič
C	policista
D	strážník obecní (městské) policie
E	zdravotnický záchranář
F	voják
G	jiné – uveďte:
H	nebyla vyučována

Odpovědi:

Tab. 6 - Výsledky ot. 5

Ot. č. 5	Počet	%
a	99	28
b	19	6
c	27	8
d	4	1
e	113	32
f	6	2
g	25	7
h	56	16

Obr. 6 - Výsledky ot. 5

V otázce č. 5 měla největší četnost odpověď „zdravotnický záchranář“, druhou největší „učitel“. Tento výsledek ale ovlivnila výrazná disproporce odpovědí v jedné skupině. Pokud bychom eliminovali tuto odchylku, **největší podíl na výuce má „učitel“**.

Nejmenší podíl měla městská (obecní) policie (1%) a armáda (2%). V kategorii „jiné“ figuroval 2x záchranář Horské služby a 23x instruktor sebeobrany.

Pozn.: U hasičů a zdravotnických záchranářů se nerozlišovaly profesionální a dobrovolné složky, do zdravotnických záchranářů byli zahrnuti i dobrovolníci ČČK apod.

6.2.2 Vyhodnocení otázek zaměřených na znalosti žáků

Otázka č. 6

6. Jakou podobu má varovný signál „všeobecná výstraha v České republice?“

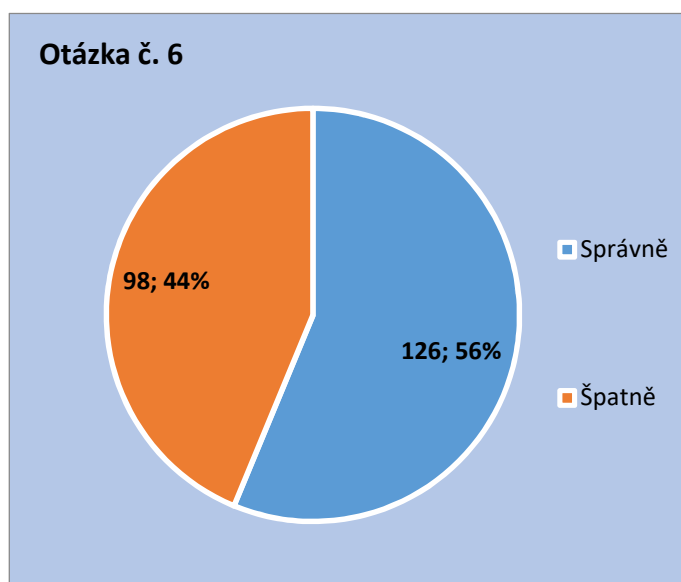
V této otázce vybírejte pouze jednu správnou odpověď.

A	Informace ve veřejných sdělovacích prostředcích (rozhlas, televize, místní rozhlas)
B	kolísavý tón sirény po dobu 140 sekund
C	přerušovaný tón sirény po dobu 60 sekund
D	nepřerušovaný tón sirény po dobu 140 sekund

Výsledky:

Tab. 7 - Výsledky ot. 6

Ot. č. 6	Počet	%
Správně	126	56
Špatně	98	44

Obr. 7 - Výsledky ot. 6

Na tuto otázku žáci odpovídali převážně správně, nicméně s velmi malou většinou, pouhých 6%. Špatně tak odpovídal téměř každý druhý žák.

Otázka č. 7

7. Uveďte telefonní čísla tísňového volání v České republice

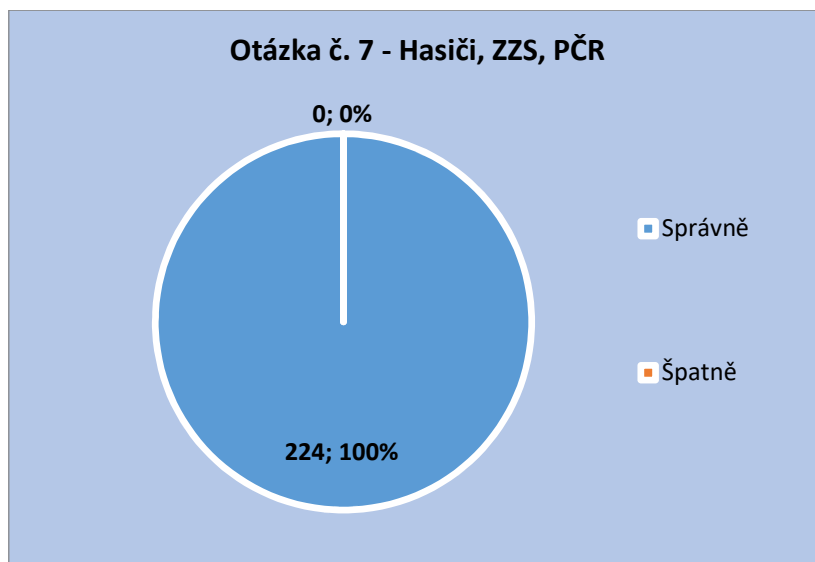
Čísla tísňového volání vypište do políček před název záchranné nebo bezpečnostní složky.

150	Hasiči
155	Zdravotnická záchranná služba
158	Policie
156	Obecní (městská) policie
1210	Horská služba
110	Jednotné číslo tísňového volání

Výsledky:

Tab. 8- Výsledky ot. 7 - 150, 155, 158

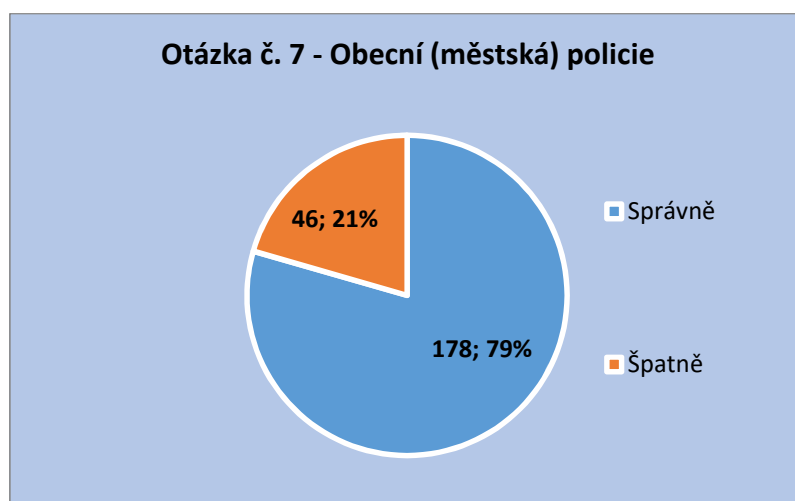
Ot. č. 7		Počet	%
Hasiči	Správně	224	100
	Špatně	0	0
Zdravotnická záchranná služba	Správně	224	100
	Špatně	0	0
Policie	Správně	224	100
	Špatně	0	0

Obr. 8 - Výsledky ot. 7 - 150, 155, 158

Tab. 9 - Výsledky ot. 7 - 156

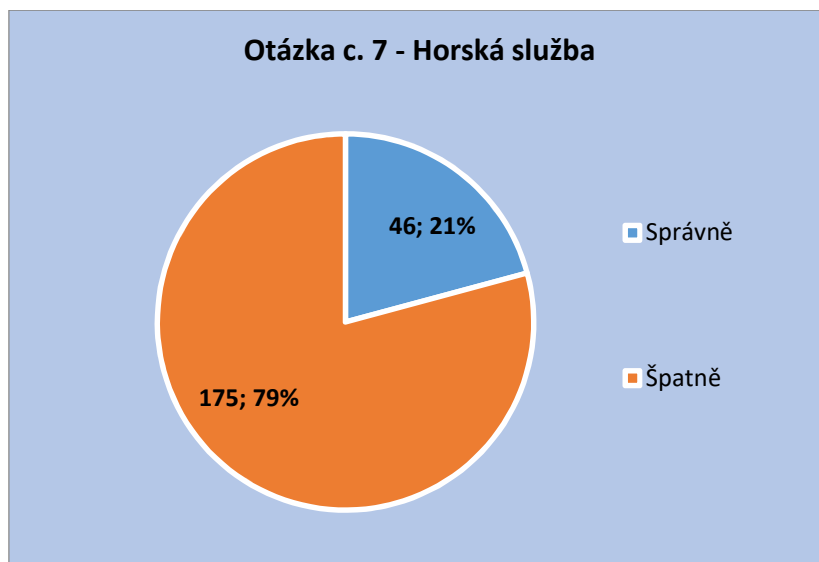
Ot. č. 7	Počet	%
Obecní (městská policie)	Správně	178
	Špatně	46
		79
		21

Obr. 9 - Výsledky ot. 7 – 156

Tab. 10 - Výsledky ot. 7 - 1210

Ot. č. 7	Počet	%
Horská služba	Správně	46
	Špatně	175
		21
		79

Obr. 10 - Výsledky ot. 7 - 1210

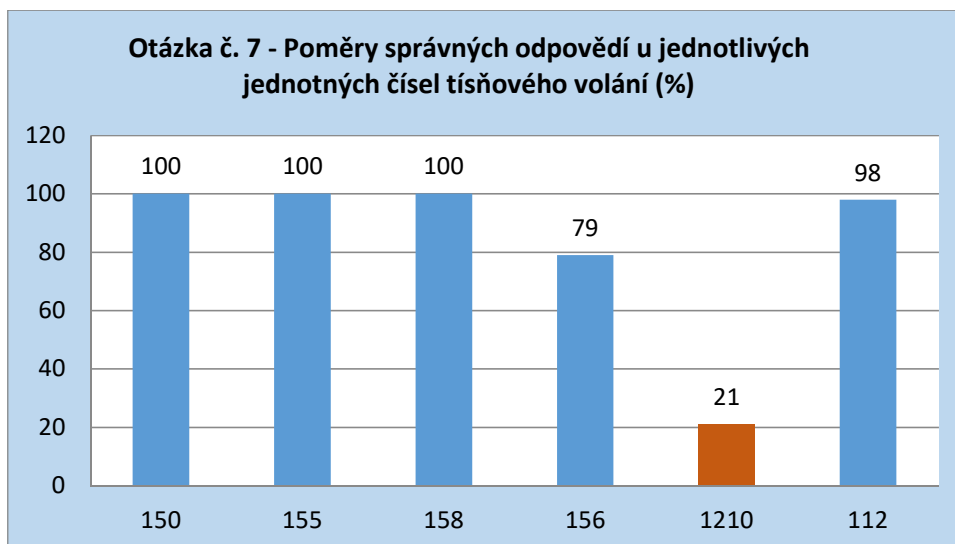
Tab. 11 - Výsledky ot. 7 - 112

Ot. č. 7	Počet	%
Jednotné číslo tísňového volání	Správně	220
	Špatně	4
		98
		2

Obr. 11 - Výsledky ot. 7 – 1210

U otázky č. 7 odpověděli všichni respondenti správně čísla tísňového volání hasičů - 150, zdravotnické záchranné služby – 155 a policie - 158. U jednotného čísla tísňového volání odpověděli správně v 90%, u obecní (městské) policie v 79%. Převážně špatně odpověděli u Horské služby, kdy poměr správných odpovědí byl jen 21%.

Obr. 12 - Výsledky ot. 7 – souhrn

Otázka č. 8

8. Kterým hasicím přístrojem je možné hasit elektrické zařízení pod napětím v domácnosti

(to znamená o běžném síťovém napětí 230/400V)?

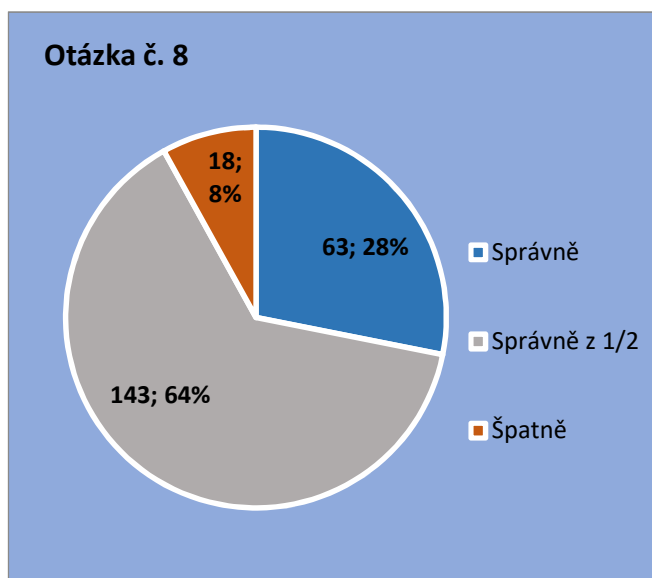
V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	vodním
B	pěnovým
C	práškovým
D	plynovým - CO₂ (tzv. sněhovým)

Výsledky:

Tab. 12 - Výsledky ot. 8

Ot. č. 8	Počet	%
Správně	63	28
Správně z 1/2	143	64
Špatně	18	8

Obr. 13 - Výsledky ot. 8

Nejvíce respondentů, 64 % odpovědělo správně jen z jedné poloviny, tedy že uvedli jen jednu z obou správných odpovědí. Obě správné odpovědi uvedlo pouze 28% respondentů, 8% respondentů neuvedlo ani jednu ze správných odpovědí.

Otázka č. 9

9. Uvedte čtyři nejdůležitější věci, které byste si sbalili do tzv. „evakuačního zavazadla“, tedy tašky nebo batohu, který byste si brali sebou, když by vás kvůli hrozbě povodně evakuovali z domova, a museli jste bydlet několik dní ve školní tělocvičně?

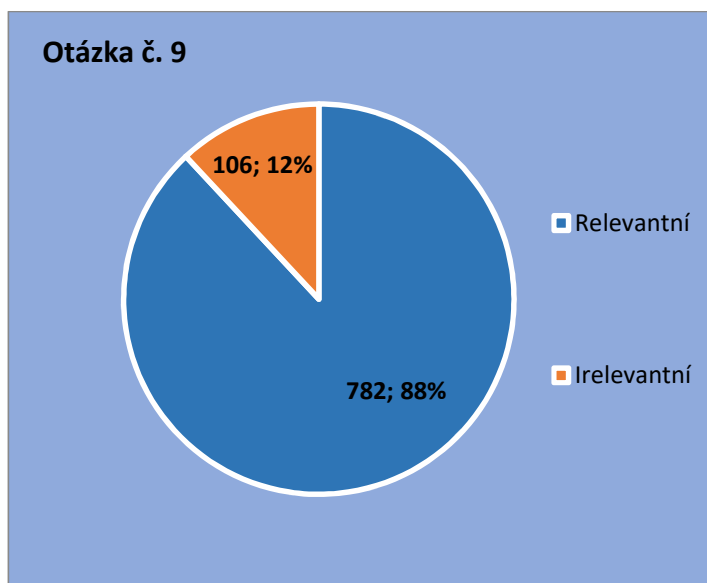
Vypište hůlkovým písmem (čitelně) názvy čtyř věcí, na pořadí věcí nezáleží.

1		3	
2		4	

Výsledky:

Tab. 13 - Výsledky ot. 9

Ot. č. 9	Počet	%
Relevantní	782	88
Irelevantní	106	12

Obr. 14 - Výsledky ot. 9

Otázka byla vyhodnocována v kategoriích relevantní/irelevantní odpověď. Za relevantní byla považována věc, která do evakuačního zavazadla patří, za irrelevantní ta, která do něj nepatří nebo je vzhledem k zadání (ubytování ve školní tělocvičně) nadbytečná. **Relevantních odpovědí bylo 88%**. Skladba odpovědí byla velmi pestrá, nicméně dominovaly odpovědi „mobilní telefon“,

„jídlo a pití“, „oblečení“, deka nebo spacák“, „doklady“, „peníze“. Četností jednotlivých odpovědí nebyla vyhodnocována.

Poznámka k vyhodnocení – relevance odpovědí byla vyhodnocována poměrně benevolentně, a to tak že bylo upuštěno od kritéria „nejdůležitějších věcí“. Důvodem byla již zmíněná pestrost odpovědí. Pokud by se započítávaly pouze základní prostředky k zajištění základních podmínek přežití, tedy k zajištění vody, potravy a tepelného komfortu, poměr výsledků by se změnil v řádu desítek procent.

Otázka č. 10

10. Jaký je správný postup sebeochrany při úniku nebezpečných chemických látek (například z automobilové cisterny, která havarovala na silnici)?

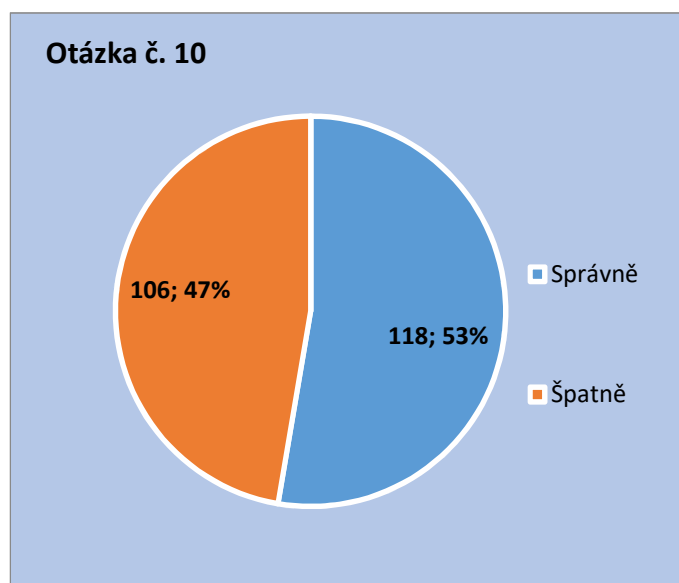
V této otázce vybírejte pouze jednu správnou odpověď

A	Nepřibližovat se k místu havárie a vzdálit se do bezpečné vzdálenosti po směru větru od místa havárie.
B	Nepřibližovat se k místu havárie a vyhledat úkryt v nejbližší možné budově, nejlépe ve vyšších patrech a na straně odvrácené od havárie, zavřít a utěsnit dveře, okna a další otvory a vypnout klimatizaci.
C	Nepřibližovat se k místu havárie a vyhledat úkryt v nejbližší možné budově, nejlépe v podzemních patrech (sklepě) a na straně odvrácené od havárie, zavřít a utěsnit dveře, okna a další otvory a vypnout klimatizaci.

Výsledky:

Tab. 14 - Výsledky ot. 10

Ot. č. 10	Počet	%
Správně	118	56
Špatně	106	44

Obr. 15 - Výsledky ot. 10

Na tuto otázku žáci odpovídali převážně správně, nicméně s velmi malou většinou, pouhá 3%. Špatně tak odpovídal téměř každý druhý žák.

6.3 Shrnutí výsledků šetření

6.3.1 Shrnutí části, zaměřené na způsob výuky

Nejvíce respondentů uvedlo, že ochrana člověka za mimořádných událostí není na jejich škole vyučována, naopak žádný respondent neuvedl, že by byla vyučována jako samostatný předmět.

Zásadní změnu v této věci může přinést jen postupná a důsledná snaha o zavedení tohoto předmětu. Jedná se ale o zdlouhavý legislativní proces, proto **je nutné již dnes postupovat v dílčích krocích, tak, aby se pedagogům co nejlépe připravily podmínky pro výuku ochrany člověka za mimořádných událostí ve stávající podobě.**

Tam, kde byla ochrana člověka za mimořádných událostí vyučována, uvedlo nejvíce respondentů „další předmět“, například odborný. Předměty jako fyzika, chemie, biologie apod. měly celkovou četnost pod 10%. To koresponduje se zjištěnou roztržitostí výuky, zjištěnou šetřeními NÚV i ČŠI. Současně to ukazuje na marginalizaci výuky ochrany člověka za mimořádných událostí. Je patrné, že není naplněn ani záměr vyučovat témata ochrany člověka za mimořádných událostí jako součást jiných předmětů.

Zásadní změnu v této věci může přinést zavedení povinných témat ochrany člověka za mimořádných událostí do jednotlivých předmětů, přičemž problematika by musela být vymezena taxativním způsobem. Opět se ale jedná o zdlouhavý legislativní proces, proto **je nutné již dnes postupovat v dílčích**

krocích, tak, aby se pedagogům co nejlépe připravily podmínky pro výuku ochrany člověka za mimořádných událostí ve stávající podobě.

V otázce, v jakém ročníku střední školy byla ochrana člověka za mimořádných událostí vyučována, uvedli respondenti ve vyrovnaném poměru první, druhý a třetí ročník. To souhlasí se závěry šetření NÚV, že ve čtvrtém, maturitním ročníku středních škol je ochrana člověka za mimořádných událostí vyučována minimálně. Důvodem je patrně upřednostnění přípravy na maturitní zkoušky.

Závěrem z tohoto zjištění by mělo být rozvrstvení výuky ochrany člověka za mimořádných událostí do prvních tří (nematuritních) ročníků, a přizpůsobení studijních podpor této skutečnosti.

Na otázku, jaká praktická výuka ochrany člověka za mimořádných událostí proběhla na dané škole, odpovídalo nejvíce respondentů „cvičná evakuace školy“, druhou největší četnost „ukázka činnosti záchranných nebo bezpečnostních složek“. To do značné míry souhlasí se závěry šetření ČŠI i NÚV. Důvodem je patrně fakt, že uspořádat jedno cvičení ročně, případně dohodnout nebo navštívit hromadně pořádanou ukázku činnosti záchranných nebo bezpečnostních složek je jednodušší než systematické celoroční vzdělávání.

Závěrem by měla být větší formalizace učiva ochrany člověka za mimořádných událostí, spojená s důslednějším (nebo alespoň vůbec nějakým) evaluačním procesem. Stejně jako v předchozích případech, se ale jedná o zdlouhavý legislativní proces, proto **je nutné již dnes postupovat v dílčích krocích. Jedním z takovýchto kroků je sestavení podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí, respektive sestavení podkladů**

k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro ty typy škol, pro které ještě nejsou sestaveny.

V otázce, kdo prováděl výuku ochrany člověka za mimořádných událostí, vyšla (po eliminaci odchylky) jako nejčtenější odpověď učitel. Četnost externích odborníků je menší. Nejmenší četnost měl voják (2%) a strážník obecní (městské) police (1%). U armády (voják) je takto malá četnost i přes mediálně deklarovanou aktivitu a program POKOS. Důvodem je, že omezená kapacita externích odborníků nezvládne pokrýt všechny školy v ČR.

Závěrem je, že i do budoucna je třeba počítat především s aktivitou učitelů, a není možné suplovat výuku člověka za mimořádných událostí externími odborníky. Je třeba motivovat učitele k účasti na již fungujících kurzech výuky člověka za mimořádných událostí, pořádaných mimo jiné Hasičským záchranným sborem ČR. **Současně je třeba vybavit učitele podklady k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro jednotlivé typy škol.**

6.3.2 Shrnutí části, zaměřené na způsob výuky

Ve druhé části dotazníkového šetření, zaměřeného na znalost žáků, bylo zjištěno téměř 50% špatných odpovědí. Jedna otázka byla zodpovězena převážně špatně, dvě převážně dobře, jen velmi těsně dobře (v řádu jednotek procentních bodů). Dobrá byla znalost jednotných čísel tísňového volání, horší byla znalost signálu všeobecná výstraha a odborné otázky – použití hasicích přístrojů a způsob reakce na únik nebezpečné chemické látky.

Nečekaně dobrá byla znalost jednotných čísel tísňového volání (ot. č. 2). U dlouhodobě zavedených čísel 150, 155 a 158 byla znalost na úrovni 100%. Lze tedy říci, že respondenti by si za všech okolností dokázali přivolat pomoc,

respektive by se dovolali na odpovídající linku tísňového volání. U čísla 112 odpovědělo dobře 98%, což je výsledek, blíží se 100%. U linky 156, tedy obecní (městské) policie bylo 79% správných odpovědí, přitom všechny školy měly sídlo v obci, která má zřízenou obecní (městskou) policii. Správně odpověděly téměř čtyři pětiny respondentů, což je vzhledem k částečné překryvnosti s linkou 158 uspokojivý výsledek.

Pouze u čísla Horské služby 1210 byla znalost na úrovni pouhých 21%. I tento výsledek byl ale překvapivě dobrý, vzhledem k tomu, že toto číslo bylo zavedeno teprve v prosinci roku 2012 a jeho použitelnost je omezená na horské oblasti, kde Horská služba působí. Je ovšem otázkou, do jaké míry se jednalo o znalosti studentů, a do jaké míry spíše o schopnost najít si správnou odpověď pod lavicí na mobilním telefonu, připojeném na internet. Předpokládaný počet správných odpovědí se v tomto případě blížil 0% a výsledek 21% byl neočekávaně vysoký.

V případě signálu všeobecná výstraha (ot. č. 1) odpovědělo dobře jen 56%, což znamená, že 44% respondentů by na signál reagovalo chybně nebo nereagovalo vůbec.

V případě reakce na únik nebezpečné chemické látky (ot. č. 10) odpovědělo dobře jen 53%, což znamená, že 47% respondentů by pravděpodobně utrpělo zranění nebo zemřelo.

U použití hasicích přístrojů na zařízení pod elektrickým napětím odpovědělo zcela správně jen 28%, což vypovídá o tom, že 72% respondentů by pravděpodobně utrpělo zranění nebo zemřelo.

Specifická byla odpověď na otázku, co si sbalit do evakuačního zavazadla (ot. č. 9). Přestože byl výsledek poměrně kladný (relevantních odpovědí bylo

88%), jednalo se spíše o výsledek logického uvažování a selského rozumu než o aplikaci nabytých vědomostí. Pokud by se započítávaly pouze základní prostředky k zajištění základních podmínek přežití, poměr výsledků by se změnil k horšímu v řádu desítek procent.

Závěrem je, že znalosti žáků ve skupině respondentů jsou nedostatečné u přibližně poloviny z nich.

7. SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ A DOPORUČENÍ

Zjištění lze shrnout do následujících tezí:

- Výuka ochrany člověka za mimořádných událostí jako samostatného předmětu není realizována.
- Přibližně v jedné polovině případů není výuka ochrany člověka za mimořádných událostí realizována vůbec.
- Výuku doprovází roztržitost problematiky.
- Školy před systematickou výukou upřednostňují jednorázové akce.
- Práci pedagogů není možné nahradit externími odborníky.
- Znalosti přibližně poloviny žáků jsou nedostatečné.
- Do současné doby neexistuje metodika - podklady k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy.

Tyto teze jsou pravděpodobně platné všeobecně, nicméně s ohledem na zaměření šetření je možné je vztahovat pouze ke střednímu odbornému vzdělávání. Totéž platí i pro závěry, uvedené níže.

Z těchto tezí plynou následující závěry:

- Celkovou nápravu současného stavu může přinést až zavedení samostatného předmětu.
- Dílčí nápravu může přinést větší formalizace učiva ochrany člověka za mimořádných událostí, spojená s důslednějším (nebo alespoň vůbec nějakým) evaluačním procesem.

- Součástí této větší formalizace učiva ochrany člověka za mimořádných událostí by mělo být zavedení povinného vzdělávání pro všechny pedagogy, rozšířeného v podobě aprobační pro ty pedagogy, kteří danou tematiku vyučují.
- Součástí této větší formalizace učiva ochrany člověka za mimořádných událostí by dále mělo být vytvoření učebnic a pomůcek, obsahově odpovídajících učivu a cílům vzdělávání na jednotlivých školách podle stupně a zaměření vzdělávání.
- Předstupněm vytvoření učebnic a pomůcek je **vytvoření kvalitních metodických materiálů pro učitele, zejména pak podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí, respektive sestavení podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro ty typy škol, pro které ještě nejsou sestaveny.**

Návrh metodické pomůcky pro učitele - podkladů k výuce ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné vzdělávání - je součástí (následující kapitolou) této práce.

8. NÁVRH PODKLADŮ K VÝUCE TÉMAT OCHRANY ČLOVĚKA ZA MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ PRO STŘEDNÍ ODBORNÉ ŠKOLY

Jedním z cílů práce je sestavení Podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy (střední odborné vzdělávání) (dále jen podklady „SOV“). Důvodem sestavení těchto podkladů SOV je skutečnost, že dosud sestaveny nejsou a v praxi chybí.

Jak plyne z předcházejícího výzkumu, realizovaného v rámci diplomové práce, a ze závěrů šetření Národního ústavu pro vzdělávání a České školní inspekce v oblasti bezpečnosti – SOV (viz kapitola 5.2.3 diplomové práce), je výuka témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy nedostatečná, a pedagogové nejsou spokojeni s kvalitou a dostupností pomůcek a literatury.

Jako přínos k dílčí nápravě tohoto stavu je v diplomové práci zpracován návrh podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy.

8.1 Obsah podkladů SOV

- Vymezení problematiky ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí (charakteristika, cíle).
- Návrh na rozložení výstupů a učiva.
- Metody a formy práce.

- Začlenění problematiky ve vybraném RVP středního odborného vzdělávání.

8.2 Vymezení problematiky

Vzhledem k tomu, že jsou témata ochrany člověka za mimořádných událostí v Rámcových vzdělávacích programech pro odborné vzdělávání rozložena do několika vzdělávacích oblastí (viz Kapitola 4), může být koncepční příprava výuky pro učitele náročnější. Z tohoto důvodu je předkládán tento materiál jako vhodná pomůcka pro pedagogy k ucelené a efektivní realizaci dané problematiky.

Materiál pedagogům nabízí soubor základních pojmů z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí, návrh na rozložení učiva do jednotlivých ročníků střední odborné školy (úplné střední odborné vzdělání s maturitou) včetně očekávaných výstupů, doporučené metody a formy práce, literaturu, pomůcky, užitečné odkazy, nástin začlenění problematiky ve vybraném rámcovém vzdělávacím programu středního odborného vzdělávání.

Návrhy výstupů jsou pouze doporučené. Je na každé škole, jak návrh využije při plánování výuky a jak tím zajistí výsledky vzdělávání.

8.3. Návrh na rozložení výstupů a učiva

Rozložení výstupů navazuje na vzdělávací oblasti a vzdělávací obory Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Pro tvorbu ŠVP byl připraven návrh zařazení problematiky do jednotlivých ročníků. Záměrně

byl vynechán čtvrtý ročník studia, který je především věnován přípravě k provedení maturitní zkoušky.

Jak již bylo uvedeno, vždy záleží na konkrétní škole, jaké rozložení bude pro její potřeby vhodnější.

8.3.1 První ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

- prohloubení znalostí a dovedností potřebných pro prevenci požárů a pro adekvátní reagování v případě požáru v domácnosti a na pracovišti
- uvědomění si nebezpečí chemických látek a jejich vlastností

Dílčí výstupy (RVP):

Žák:

- a) charakterizuje zásady protipožární prevence, v případě vzniku požáru adekvátně reaguje a v modelových situacích použije vhodné metody hašení požáru,
- b) aktivně předchází vzniku požáru,
- c) rozdělí hasicí přístroje vzhledem k třídám požáru a v případě potřeby je správně použije,
- d) bezpečně opustí požárem ohrožený prostor a vyhledá bezpečí,
- e) chápe význam značení chemických látek,
- f) je si vědom nebezpečí chemických látek.

Učivo:

Požární bezpečnost

- ohlášení požáru,
- zásady bezpečného používání otevřeného plamene,
- požár,
- příčiny požárů,
- typy požárů,
- dopady požárů,
- principy hoření,
- fáze požáru,
- hasicí přístroje a jejich použití,
- význam evakuačních plánů,
- značení únikových cest,
- postupy v případě požáru v provozu,
- evakuace při požárech,
- organizace a činnost orgánů státní správy v oblasti požární ochrany,
- jednotky požární ochrany a jejich základní úkoly,
- povinnost fyzických osob ze zákona o požární ochraně,
- zakázané činnosti fyzických osob ze zákona o požární ochraně,
- řízení zásahu na místě požáru – povinnosti fyzických osob s tím spojené:
pomoc při zdolávání požárů, vstup na nemovitost, náhrada škody,
- přestupky fyzických osob při porušení povinností ze zákona o požární ochraně,
- sankce za přestupky fyzických osob při porušení povinností ze zákona o požární ochraně.

Nebezpečí chemických látek

- technicko-bezpečnostní parametry,
- fyzikálně chemické vlastnosti látek,
- použití chemických látek v domácnosti,
- nebezpečné vlastnosti chemických látek,
- ochrana před nebezpečnými vlastnostmi chemických látek,
- označování látek a směsí.

8.3.2 Druhý ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

- **správné chování v případě vzniku mimořádné události a nařízené evakuaci,**

Dílčí výstupy (RVP):

Žák:

- a) ovládá základní zásady a postupy spojené s antropogenními a přírodními mimořádnými událostmi,
- b) aplikuje osvojené způsoby jednání v modelové situaci,
- c) je si vědom svých práv a povinností při vzniku mimořádné události.

Učivo:

Mimořádné události antropogenní

- rozdělení,
- příčiny,
- mimořádné události ve světě,
- mimořádné události v ČR,
- dopady.

Mimořádné události přírodní

- rozdělení,
- příčiny,
- mimořádné události ve světě,
- mimořádné události v ČR,
- dopady.

Mimořádné události obecného charakteru

- důležitá telefonní čísla a správné ohlášení mimořádné události,
- základní úkoly ochrany obyvatelstva - varování, evakuace, dekontaminace, ukrytí, nouzové přežití,
- epidemie,
- evakuační zavazadlo,
- zvířata při mimořádných událostech,
- havarijní plány a jejich účel,
- krizové plány a jejich účel,
- vnější havarijní plány a jejich účel,
- význam evakuačních plánů,
- značení únikových cest,
- radiace, havárie s únikem radioaktivních látek,
- ochrana člověka před nebezpečným zářením, zásady chování při havárii s únikem radioaktivních látek,
- znaky a projevy havárií s nebezpečnými látkami,
- únik nebezpečné chemické látky,
- šíření nebezpečných látek při haváriích,
- povinnosti k předcházení mimořádným událostem,
- požadavky na fyzické osoby na prevenci před mimořádnými událostmi,
- zásady chování při jednotlivých typech mimořádných událostí.

Integrovaný záchranný systém

- základní a ostatní složky IZS,
- činnost složek IZS,
- záchranné a likvidační práce,
- organizace a činnost orgánů státní správy při přípravě a řešení mimořádné události,
- povinnost fyzických osob při mimořádné události,
- přestupky fyzických osob při porušení povinností ze zákona o IZS,
- sankce za přestupky fyzických osob při porušení povinností ze zákona o IZS,
- náhrada škody,

8.3.3 Třetí ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

- seznámení se s krizovými stavy a osobní pomocí při nich,
- rozlišit druhy terorismu,
- rozvíjet chování potřebné k přežití v přírodě.

Dílčí výstupy (RVP):

Žák:

- a) popíše krizové stavy v ČR a uvede, jakou pomoc při těchto stavech může poskytnout,
- b) svými slovy dokáže popsat co je terorismus,
- c) rozvine své schopnosti vedoucí k přežití v přírodě.

Učivo:

Krizové stavy

- stav nebezpečí,
- nouzový stav,
- stav ohrožení státu,
- válečný stav,
- osobní pomoc při krizových stavech.

Terorismus, extrémismus

- formy, typy, nové hrozby, podezřelé předměty a poštovní zásilky,
- anonymní oznámení o uložení bomby (sankce), ohrožení výbušnými látkami,
- dopady terorismus a extrémismu,
- kybernetický terorismus, ochrana sebe a okolí,
- dopady kybernetického terorismu.

Ochrana před bleskem

- definice jevu,
- zřizování,
- bleskosvod,
- bleskosvod Franklinova typu,
- aktivní bleskosvod-

Přežití v přírodě

- orientace v terénu,
- tvorba improvizovaného přístřešku,
- možnosti a způsoby signalizace,
- značení tras pochodu,
- lesní plodiny,

- rostliny, živočichové,
- brodění se vodním tokem,
- jak získat pitnou vodu,
- ochrana před nebezpečnou zvěří,
- rozdělení ohně apod.

8.3.4 Čtvrtý ročník

Z důvodu přípravy na maturitní zkoušku, není v tomto ročníku problematika probírána (viz závěry z šetření, kapitola 6.3.1 diplomové práce).

8.4 Metody a formy práce

Metody a formy výuky musí být vybírány s ohledem na obsah konkrétního učiva jednotlivých ročníků a na výsledky vzdělávání, kterých se má dosáhnout. Metody a formy práce si učitelé volí podle svých zkušeností, potřeb a s ohledem na charakter vyučovaného předmětu, mezipředmětové vztahy a potřeby žáků. K tomu uplatňují vhodnou motivaci, která umožní stimulaci práce žáků. Potřebné je také klást důraz na podporu samostatné práce žáků, zejména na osobní zodpovědnost, samostatnost, schopnost spolupráce a týmové kooperace se záměrem odpovídajícího sebehodnocení a uvědomění si svých možností a usměrňování žákovských postojů.

K tomu lze využívat:

- samostatnou práci žáků,
- skupinovou práci,
- vyhledávání informací,
- přípravu referátů,

- prezentace písemných, ústních a jiných prací,
- společné hodnocení,
- a další metody dle uvážení.

Významnou součástí teoretické výuky je používání názorných pomůcek v různé formě, které žákovi usnadňují pochopení učiva:

- odborná literatura,
- nástěnné obrazy,
- interaktivní tabule a počítače,
- učebnice a učební texty,
- pracovní listy,
- internet,
- výuková videa,
- dokumentární ukázky a fotografie,
- exkurze,
- tisk.

K procvičování a upevňování učiva lze využívat různých forem:

- praktická cvičení,
- hry a soutěže,
- diskuse (zkušenosti, příklady ze života, poznatky, zážitky),
- dramatizace, simulační metody,
- pokusy,
- nácvik požadovaného chování,
- tvorba náskresů variant řešení situací,
- výuka a poznávání v terénu (dle prostředí, období, činnosti),
- projekty,
- spolupráce se složkami integrovaného záchranného systému a nestátními neziskovými organizacemi – besedy, ukázky, společné nácviky, praktické

výcviky (nadstavbová forma po výuce a vzdělávání probíhající plně v rámci školy), návštěvy přímo na stanicích.

Vzhledem k charakteru jednotlivých oborů, je doporučeno odučit převážnou část tematiky v rámci učiva, jehož zvládnutí je předpokladem pro vykonání pracovních činností (konkrétně součást „Bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, hygieny práce, požární prevence), popř. v rámci „Vzdělávání pro zdraví“.

Velký důraz by měl být kladen na propojenost učiva, pokud je problematika řazena do různých vyučovacích předmětů, a na vytváření mezipředmětových vazeb, které rozšiřují klíčové kompetence žáka. Důležité je rámcové opakování učiva z předchozích ročníků a další rozšiřování a stupňování znalostí, navazující prohlubování nácviku dovedností, využívání rozdílných forem a metod výuky (individuální prožitky prohlubují nácvik dovedností). Praktické vyučování umožní žákům využít teoretické poznatky v praxi, ověří a rozšíří jejich znalosti tak, aby žák získal jistotu při provádění praktických činností, byl samostatný, dokázal prakticky použít nabyté znalosti a dovednosti při řešení a plnění praktických úkolů.

8.5 Začlenění problematiky ve vybraném RVP středního odborného vzdělávání

Jako příklad začlenění problematiky ve vybraném RVP středního odborného vzdělávání byly vybrány RVP - SOV „Obchodní akademie“ (63-41-M/02) a SOV „Strojírenství“ (23-41-M/01) a byly z nich abstrahovány oblasti týkající se ochrany člověka za mimořádných událostí. Rozbor obou vybraných RVP v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí je uveden v příloze č. 2.

9. DISKUZE

Diplomová práce se snažila alespoň dílčím způsobem přispět ke zkvalitnění vzdělávání v ochraně člověka za mimořádných událostí, zaměřeného na střední odborné školy. Argumentaci pro cíl práce, tedy vytvoření návrhu podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy jsem získávala zejména z **čtyř základních okruhů**:

- historie,
- rozboru současného stavu výuky ochrany člověka za mimořádných událostí na středních odborných školách,
- rozboru již realizovaných šetření,
- vlastního dotazníkového šetření, realizovaného v rámci diplomové práce.

9.1 Historie

Ohlédnutím do téměř stoleté historie ochrany člověka za mimořádných událostí lze získat poměrně jednoduchý a přímočarý návod na řešení plošného vzdělávání a přípravy obyvatelstva. Je jím zavedení povinného vzdělávání v této oblasti na všech stupních škol, nejlépe formou samostatného předmětu. Získávání základní gramotnosti v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí by mělo být podobně samozřejmé, jako získávání základní gramotnosti v jiných předmětech lidského vědění.

Pokusy o zavedení přípravy obyvatelstva na následky válečných i neválečných mimořádných událostí se datují od samotného vzniku samostatné republiky. Přesto jejich zavádění i realizace bylo vždy problematické a do značné míry i neúspěšné. V období první republiky byla

budována samostatná armáda, ale přípravě obyvatelstva začala být věnována pozornost až tváří v tvář hrozícímu válečnému konfliktu. Přesto, že napětí v Evropě viditelně stoupalo, nepodařilo se zavést jednotný systém vzdělávání obyvatelstva až do Mnichovské krize a následné okupace území České republiky, která tento proces ukončila.

Dokonce i v době války, kdy byla zavedena protiletectká ochranná služba (luftschutz), byly vybudovány kryty a systém včasného varování, brali čeští obyvatelé protektorátu tento systém na lehkou váhu. To se neblaze projevilo na počtu obětí nešťastného bombardování Prahy, když 14. února 1945 letka amerických bombardérů po navigační chybě v bouři a mlze minula Drážďany, nalétla namísto toho na Prahu, identifikovala ji chybně jako svůj cíl a zasáhla jí ve třiminutovém přeletu bombami v souvislém pásu od Radlic po Pankrác a Žižkov. Zemřelo přes 700 civilistů a přes 1000 jich bylo raněno. Prakticky nikdo z civilistů nešel po vyhlášení poplachu do krytu, protože poplach považovali za falešný, a umírali v budovách a na ulicích zcela zbytečně.

V období po druhé světové válce nebyla situace o mnoho lepší. Po likvidaci profesionálních a vzdělaných prozápadních důstojníků, současně po likvidaci Svazu brannosti, se systém přípravy a vzdělávání obyvatelstva rozpadl ještě dříve, než se stačil vytvořit. Nepříliš úspěšný proces zavádění přípravy a vzdělávání obyvatelstva trval až do začátku sedmdesátých let, tedy dvacet pět let (jednu lidskou generaci) od konce druhé světové války. Zrychlení tempa nepomohla ani situace studené války, která probíhala od začátku padesátých let. Opatření s ní související se promítla do civilní ochrany průmyslových podniků, do plošné přípravy a vzdělávání obyvatelstva ovšem jen zcela minimálně.

Zásadní zvrát přineslo zavedení přípravy a vzdělávání obyvatelstva ve školním vzdělávání, v předmětu s názvem „branná výchova“. Přestože bylo k tomuto předmětu přistupováno různě a kvalifikace pedagogů v této oblasti nebyla vždy stoprocentní, bylo zaručeno, že kromě dosti teoretické přípravy na ochranu před účinky zbraní hromadného ničení se žáci dozvědí i praktické základy první pomoci a požární ochrany, tedy znalosti využitelné i při reakci na mimořádné události nevojenského charakteru. Tato situace trvala až do roku 1990, kdy společenské změny bohužel zrušily i těch několik málo prospěšných a funkčních věcí, které na něj byly navázány.

Situace faktického vakua v oblasti přípravy obyvatelstva na následky mimořádných událostí, doprovázená vakuem v oblasti krizového řízení, respektive schopnosti reakce veřejné správy na vznik krizových situací, trvala až do katastrofálních povodní v roce 1997, a do určité míry přetrvávala až do dalších plošných povodní roku 2002. Přesto se nepodařilo dosáhnout stavu z osmdesátých let, kdy se díky povinnému školnímu vzdělávání v branné výchově dala předpokládat alespoň elementární připravenost u každého občana.

Dalším zásadním impulzem byla tzv. „Ukrajinská krize“, počínající v roce 2013, kdy k zásadnímu konfliktu občansko-válečného charakteru došlo jen necelých dvacet hodin jízdy automobilem od hranic České republiky. Po této události se probudila do té doby zcela letargicky dřímající Armáda ČR, nicméně kromě vehementního mediálního zarachocení zbraněmi, svolání několika tiskových konferencí a vydání několika tištěných materiálů, do oblasti přípravy obyvatelstva na následky mimořádných událostí nijak podstatně nezasáhla.

Hasičský záchranný sbor ČR se na krajské i celostátní úrovni snaží již přes patnáct let prosazovat výuku ochrany člověka za mimořádných událostí do

výuky na všech stupních škol. Cílem musí být zavedení povinného vzdělávání v této oblasti na všech stupních škol, nejlépe formou samostatného předmětu. Kroky, které k tomu směřují, je postupné zvyšování dotace učiva z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí v jednotlivých předmětech, respektive dosahování toho, aby byla témata z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí v jednotlivých předmětech vůbec vyučována. Že tomu tak často není, dokazují výsledky tematických šetření. Je zcela nutné směřovat ke stavu, kdy vzdělávání bude povinné a plošné.

Cílem historické části práce bylo přinést poučení z historie, která je z hlediska ochrany člověka za mimořádných událostí v posledních sto letech velmi pestrá a výmluvná. **Poučením z historie by měla být skutečnost, že jsme v celonárodním kontextu už zažili opravdu hořké chvíle, kdy bylo na zavedení plošné přípravy už pozdě.**

V tomto smyslu bylo cíle práce dosaženo.

9.2 Rozbor současného stavu výuky ochrany člověka za mimořádných událostí na středních odborných školách

Rozborem současného stavu výuky ochrany člověka za mimořádných událostí na středních odborných školách, zejména pak rozborem vzdělávacích dokumentů pro COV bylo zjištěno, že komplexní metodický materiál pro výuku ochrany člověka za mimořádných událostí jako samostatného předmětu na základních a středních školách neexistuje.

Pro učitele základních škol je zpracován metodický materiál „Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí“, ve kterém je probíraná tematika rozčleněna do jednotlivých ročníků s akceptací

náročnosti dle věku žáků. Navíc jsou zde uvedeny základní pojmy, doporučená literatura a pomůcky k výuce a také soubor testových otázek, dokonce i doporučení, ve kterých předmětech danou problematiku vyučovat. Obdobně je zpracován materiál pro učitele na gymnáziích.

Pro stření odborné školy ale zatím takováto metodika neexistuje.

Logickým vyústěním tohoto zjištění je zpracování návrhu podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy.

V tomto smyslu bylo cíle práce dosaženo.

9.3 Rozbor již realizovaných šetření

Tematické průzkumy z posledních let byly popsány v kapitole 5.2.3 – Závěry z šetření Národního ústavu pro vzdělávání a České školní inspekce v oblasti bezpečnosti – SOV.

Ve výsledcích průzkumů je možné najít tyto společné prvky:

- Ani v jednom případě nebylo zjištěno, že by škola vyučovala ochranu člověka za mimořádných událostí jako samostatný předmět.
- Roztříštěnost problematiky je i na úrovni jednotlivých témat (ochrana zdraví, ochrana člověka za běžných rizik a mimořádných událostí, dopravní výchova – tato jednotlivá témata jsou roztržštěna jako sub-témata do několika předmětů).

- Jen malá část pedagogů se sama vzdělává v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí, respektive se zúčastnila pořádaných kurzů.
- Školy jako způsob výuky nejvíce volí praktická cvičení, typu cvičná evakuace školy, případně akce ve spolupráci se složkami integrovaného záchranného systému. Tyto jednorázové akce významně upřednostňují před systematickou výukou.
- Pedagogové nejsou spokojeni s kvalitou a dostupností pomůcek a literatury.

To, že ani na jedné škole nebylo zjištěno, že by škola vyučovala ochranu člověka za mimořádných událostí jako samostatný předmět, je logický důsledek toho, že tento předmět není povinný. Pokud by nebyly povinné například základy společenských věd (dále jen ZSV), také by nebyly vyučovány, a jistě by bylo technicky možné rozptýlit učivo ZSV do dějepisu, zeměpisu, literatury a podobně. V současné době, kdy jsou ZSV standardní součástí výuky, by jistě žádný z pedagogů nepovažoval takovéto rozptýlení učiva ZSV mezi jiné předměty za moudré. Přesto právě takovéto „nemoudré“ rozptýlení učiva se děje v případě výuky ochrany člověka za mimořádných událostí. Nápravu může přinést až zavedení samostatného předmětu.

Na stejném principu spočívá i roztržitost témat. Jestliže roztržitost, respektive návaznost témat může působit potíže například v koordinaci matematiky a fyziky (na druhém stupni základní školy v některých případech předbíhá fyzika matematiku, a fyzikální vzorce jsou složitější, než souběžné učivo matematiky), o to více působí tato roztržitost potíže v mnohem méně formalizovaném učivu ochrany člověka za mimořádných událostí. V kombinaci s určitou autonomií výuky, kterou umožňují RVP, tak dochází k tomu, že některá témata ochrany člověka za mimořádných událostí jsou probírána

okrajově, případně nejsou probírána vůbec. Nápravu může přinést buď zavedení samostatného předmětu, nebo větší formalizace učiva ochrany člověka za mimořádných událostí, spojená s důslednějším (nebo alespoň vůbec nějakým) evaluačním procesem.

Minimální vzdělávání (popř. sebevzdělávání) pedagogů je současně příčinou i důsledkem postavení učiva ochrany člověka za mimořádných událostí ve společnosti i v profesní pedagogické subkultuře. Nápravu může přinést zavedení plošného povinného vzdělávání pro pedagogy. Částečnou alternativou plošného povinného vzdělávání pro pedagogy jsou v současné době zavedené kurzy pro učitele a zpracované metodické materiály a pomůcky.

Častá volba způsobu výuky formou praktických cvičení, typu cvičná evakuace školy, případně jednotlivé akce, konané ve spolupráci se složkami integrovaného záchranného systému na místo systematické výuky je pravděpodobně motivována snahou vykázat činnost v dané oblasti za cenu co nejmenšího úsilí. Uspořádat jedno cvičení ročně je jednodušší než systematické celoroční vzdělávání. Nápravu může přinést opět buď zavedení samostatného předmětu, nebo větší formalizace učiva ochrany člověka za mimořádných událostí, spojená s důslednějším (nebo alespoň vůbec nějakým) evaluačním procesem.

Pedagogové nejsou spokojeni s kvalitou a dostupností pomůcek a literatury. Přitom zkušenosti profesionálů z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí spíše ukazují na to, že literatury je dostatek, ale není příliš využívána.

Příčinou může být to, že vzhledem k naprosté roztržitosti způsobu výuky ochrany člověka za mimořádných událostí není možné vytvořit materiál studijní podpory (příručky, učebnice, skripta), který by byl „ušitý na míru“ všem způsobům výuky, které mohou nastat v autonomii výuky, kterou

umožňují RVP. Toto je markantní zvláště na středních odborných školách, kde je RVP pro různá zaměření studia v maturitním vzdělávání více než sto. Pedagogové tak musí čerpat z materiálů studijní podpory všeobecného zaměření a ono „ušití na míru“ realizovat vlastními silami, což je nepopulární daň za výše zmíněnou autonomii výuky, kterou umožňují RVP.

Nápravu může přinést větší formalizace učiva ochrany člověka za mimořádných událostí, která by umožnila vytvořit učebnice a pomůcky, pokud možno přesně odpovídající tomu, co je na jednotlivých stupních škol probíráno.

V současné době je možné přispívat ke zlepšení tohoto stavu tvorbou kvalitních metodických materiálů pro učitele všech stupňů škol.

Porovnáním obou šetření byla nalezena celá řada shodných prvků.

Logickým vyústěním zjištění z obou šetření je zpracování návrhu podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy, kde tento materiál chybí.

V tomto smyslu bylo cíle práce dosaženo.

9.4 Dotazníkové šetření, realizované v rámci diplomové práce

Průzkum mezi žáky středních odborných škol v praktické části diplomové práce, ve formě dotazníkového šetření, byl realizován v návaznosti na šetření NÚV a ČŠI.

Mezi výsledky dotazníkové šetření, viz kapitola 6.2 práce, v jeho první části, která byla zaměřena na způsob výuky ochrany člověka za mimořádných

událostí a výsledky šetření NÚV a ČŠI je opět možné vysledovat společné prvky.

Nejvíce respondentů uvedlo, že ochrana člověka za mimořádných událostí není na jejich škole vyučována, naopak žádný respondent neuvedl, že by byla vyučována jako samostatný předmět. **To zcela souhlasí se závěry šetření NÚV i ČŠI.**

Více než polovina respondentů uvedla, že výuka ochrany člověka za mimořádných událostí nebyla realizována vůbec. Uváděli to ale respondenti ze všech skupin (školních tříd), jiní respondenti ze stejných skupin uváděli, že výuka ochrany člověka za mimořádných událostí realizována byla. Toto zjištění je navíc v rozporu se šetřením ČŠI, kde byla vždy na zkoumané škole nějaká forma výuka ochrany člověka za mimořádných událostí objektivně realizována. Skutečnost, že přibližně polovina dotazovaných žáků napříč výzkumnými skupinami uvádí, že výuka ochrany člověka za mimořádných událostí nebyla realizována a zbylá část dotazovaných žáků uvádí, že výuka byla realizována, by musela být podrobena dalšímu výzkumu kvalitativními metodami. Pravděpodobným vysvětlením je, že se jednalo o žáky, kteří absentovali na jednorázových akcích. To jen ukazuje na nízkou efektivnost jednorázových akcí oproti systematické výuce, viz níže. Jako další možné vysvětlení se nabízí skutečnost, že tematika byla probírána v jiných předmětech velmi okrajově a studenti si ani neuvědomili, že se toto probírá.

Tam, kde byla ochrana člověka za mimořádných událostí vyučována, uvedlo nejvíce respondentů „další předmět“, například odborný. Předměty jako fyzika, chemie, biologie apod. měly celkovou četnost pod 10%. **To koresponduje se zjištěnou roztržitostí výuky, zjištěnou šetřeními NÚV i ČŠI. Současně to ukazuje na marginalizaci výuky ochrany člověka za mimořádných událostí.**

Je patrné, že není naplněn ani záměr vyučovat témata ochrany člověka za mimořádných událostí jako součást jiných předmětů.

V otázce, v jakém ročníku střední školy byla ochrana člověka za mimořádných událostí vyučována, uvedli respondenti ve vyrovnaném poměru první, druhý a třetí ročník. **To souhlasí se závěry šetření NÚV, že ve čtvrtém, maturitním ročníku středních škol je ochrana člověka za mimořádných událostí vyučována minimálně.** Důvodem je patrně upřednostnění přípravy na maturitní zkoušky.

Na otázku, jaká praktická výuka ochrany člověka za mimořádných událostí proběhla na dané škole, odpovídalo nejvíce respondentů „cvičná evakuace školy“, druhou největší četnost „ukázka činnosti záchranných nebo bezpečnostních složek“, tedy jednorázové akce. **To do značné míry souhlasí se závěry šetření ČŠI i NÚV.** Důvodem je patrně fakt, že uspořádat jedno cvičení ročně, případně dohodnout nebo navštívit hromadně pořádanou ukázkou činnosti záchranných nebo bezpečnostních složek je jednodušší než systematické celoroční vzdělávání.

V otázce, kdo prováděl výuku ochrany člověka za mimořádných událostí, vyšla (po eliminaci odchylky) jako nejčetnější odpověď učitel. Četnost externích odborníků je menší, např. u vojáka nejmenší (2%), u strážníka obecní (městské) police (1%). U armády (voják) existuje takto malá četnost i přes mediálně deklarovanou aktivitu a program POKOS. **To koresponduje se závěry šetření ČŠI, že (tam, kde je výuka ochrana člověka za mimořádných událostí takovým způsobem vyučována) převažuje výklad učitele.** Toto zjištění jednoznačně ukazuje na nenahraditelnost učitele ve výuce ochrany člověka za mimořádných událostí.

Ve druhé části dotazníkového šetření, zaměřeného na znalost žáků, bylo zjištěno téměř 50% chybných odpovědí. Jedna otázka byla zodpovězena převážně špatně, dvě převážně dobře, jen velmi těsně dobře (v řádu jednotek procentních bodů). Dobrá byla znalost jednotných čísel tísňového volání, horší byla znalost signálu všeobecná výstraha a odborné otázky – použití hasicích přístrojů a způsob reakce na únik nebezpečné chemické látky.

Závěr druhé části dotazníkového šetření, zaměřeného na znalost žáků, že znalosti žáků ve skupině respondentů jsou nedostatečné u přibližně poloviny z nich, podporuje zjištění z první části dotazníku, a tedy že způsob a efektivita výuky ochrany člověka za mimořádných událostí je nevyhovující.

To, že výsledky průzkumu, realizovaného v rámci diplomové práce, v pěti bodech ze šesti korespondují s výsledky předchozích šetření, provedených profesionálními institucemi, ukazuje na oprávněnost zvolené metody i položených otázek.

Výsledky průzkumu, realizovaného v rámci diplomové práce, společně s výsledky předchozích šetření, ukazují na skutečnost, že způsob a efektivita výuky ochrany člověka za mimořádných událostí je nevyhovující.

V tomto smyslu bylo cíle práce dosaženo.

9.5 Návrh podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy

Vyvrcholením diplomové práce je návrh podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy. Tento návrh

koresponduje s materiály, které již byly v této oblasti vytvořeny pro jiné typy škol. [28, 29]

Zde bylo cíle práce dosaženo tím, že byl návrh podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy vytvořen.

10. ZÁVĚR

Jak již bylo zmíněno v úvodu, svět ve dvacátém prvním století není i přes technický i sociální pokrok bezpečnější místo než dříve. Ani poloha České republiky ve středu Evropy nám nezaručuje plné bezpečí. Globalizace světa přináší globální hrozby, teroristické činy zažila v posledních letech evropská města, která nejsou od nás nijak výrazně kulturně i geograficky vzdálená. Přitom celospolečenské vnímání rizik je u nás stále ještě nízké, a hrozí nebezpečí, že k probnutí se z letargie dojde v situaci, kdy už bude na zásadní systémové změny pozdě. Zvyšování úrovně vědomostí a dovedností v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí je běh na dlouhou trať. Pokud by se dnes začalo s plným vzděláváním žáků středních škol, k alespoň částečně přijatelnému vzdělání populace v problematice osobního bezpečí a přípravy na mimořádné události by došlo v době, kdy dnešní studenti prvního ročníku dojdou ke konci produktivního věku, tedy nejméně za dobu trvání jedné lidské generace. Z toho vyplývá, že ztrácet čas je v této věci zcela neproduktivní činnost.

Tato práce si kladla za cíl k tomuto procesu alespoň skromně přispět, konkrétně ke zkvalitnění vzdělávání v ochraně člověka za mimořádných událostí, zaměřeného na střední odborné školy.

Cíle vlastní práce, tedy vytvoření metodického materiálu pro učitele, konkrétně podkladů k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí pro střední odborné školy, bylo dosaženo.

Zda bude dosaženo i cíle dlouhodobého, tedy zkvalitnění vzdělávání v ochraně člověka za mimořádných událostí, zaměřeného na střední odborné školy, ukáže až další vývoj.

11. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČČK	Český červený kříž
ČR	Česká republika
ČSLA	Československá lidová armáda
ČSSR	Československá socialistická republika
ČŠI	Česká školní inspekce
DOSSAF	Dobrovolná společnost pro spolupráci s armádou, letectvem a námořnictvem
DV	dopravní výchova
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
HZS	Hasičský záchranný sbor
IZS	integrovaný záchranný systém
KSČ	Komunistická strana Československa
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV GŘHZS ČR	Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
OČMU	ochrana člověka za běžných rizik a mimořádných událostí
PČR	Policie České republiky
PO	požární ochrana
POKOS	první pomoc a příprava občanů k obraně státu
PVČ	preventivně výchovná činnost
RVP ZV	Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání
RVP	rámcově vzdělávací program
SOV	střední odborné vzdělávání
SŠ	střední školy
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ZSV	základy společenských věd
ZŠ	základní školy
ZZS	zdravotnická záchranná služba

12. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) Kolektiv autorů. *Ochrana obyvatelstva a krizové řízení*. 1. vyd. Praha: MV generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2015
ISBN 978-80-86466-62-0
- 2) ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova. Z historie československé armády 1932 1939*. 1. vyd. Mladá fronta, Praha 2008. ISBN 978-80-204-1848-7
Citace: str. 70-78, Předválečná branná výchova, [cit. 2016-11-10] Dostupné na: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/17.htm>
- 3) WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. 1. vyd., Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2259-0
- 4) *Projděte se 100letou historií skautingu*. [online] [cit. 2016-10-30] Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/o-skautingu/historie>
- 5) *Košický vládní program posunul před 68 lety československou armádu do náruče východu*. [online] [cit. 2016-11-24] Dostupné z: <http://www.vhu.cz/kosicky-vladni-program-posunul-pred-68-lety-ceskoslovenskou-armadu-do-naruce-vychodu/>
- 6) *Historie*. [online] Sdružení sportovních svazů České republiky [cit. 2016 11 24] http://www.sporty-cz.cz/9_historie
- 7) CHLÍBKOVÁ, Daniela, MAZAL, Ferdinand. *Úvaha o vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva z pohledu nejen historického*. In: *Tělesná kultura*, 2008 (roč. 31), číslo 1, str. 30 až 47. ISSN 1211-6521.
Dostupné z: http://telesnakultura.upol.cz/artkey/inf-990000-2400_Telesna_kultura.php [cit. 2017-04-10]
- 8) *Jednotný systém branné výchovy obyvatelstva ČSSR (Výňatek z usnesení PÚV KSČ ze dne 19. března 1971)*. in: *Sborník základních dokumentů k branné výchově a civilní obraně v SPO ČSSR 1. díl*, s. 5 až 24, Praha: Naše vojsko, 1983. ISBN není uvedeno
- 9) *Zákon č. 73 ze dne 27. června 1973 o branné výchově*, in: *Sborník základních dokumentů k branné výchově a civilní obraně v SPO ČSSR, 1. Díl*. s. 25 až 35, Praha: Naše vojsko, 1983. ISBN není uvedeno
- 10) *Výuka problematiky ochrany člověka za mimořádných událostí na školách – od historie k současnému stavu*. [online] Generální ředitelství HZS ČR [cit. 2017-04-20] <http://www.hzscr.cz/clanek/historie-a-soucasnost.aspx>
- 11) *Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky*. In: *ÚZ č. 1158 - Ústava ČR, Listina základních práv a svobod*. Praha: Sagit, 2016. 228 s.
ISBN: 978-80-7488-189-3
- 12) *Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím*. In: *ÚZ č. 1152 - Informace, Informatika, eGovernment*. Praha: Sagit, 2016. 432 s.
ISBN: 978-80-7488-183-1

- 13) *Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému.* In: ÚZ č. 1105 - Krizové zákony, HZS, Požární ochrana, Obnova území. Praha: Sagit, 2015. 228 s. ISBN: 978-80-7488-135-0
- 14) *Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení.* In: ÚZ č. 1105 - Krizové zákony, HZS, Požární ochrana, Obnova území. Praha: Sagit, 2015. 228 s. ISBN: 978-80-7488-135-0
- 15) *Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně.* In: ÚZ č. 1105 - Krizové zákony, HZS, Požární ochrana, Obnova území. Praha: Sagit, 2015. 228 s. ISBN: 978-80-7488-135-0
- 16) *Zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky.* In: ÚZ č. 1184 - Životní prostředí. Praha: Sagit, 2017. 720 s. ISBN: 978-80-7488-216-6
- 17) *Zákon č. 263/2016 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření.* In: SBÍRKA ZÁKONŮ ročník 2016, částka 102, ze dne 10. 8. 2016. [online] Sagit [cit. 2017-05-10] <http://www.sagit.cz/info/sb16263>
- 18) *Nařízení vlády č. 172/2001 Sb., k provedení zákona o požární ochraně.* In: ÚZ č. 1105 - Krizové zákony, HZS, Požární ochrana, Obnova území. Praha: Sagit, 2015. 228 s. ISBN: 978-80-7488-135-0
- 19) *Vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.* In: ÚZ č. 1105 - Krizové zákony, HZS, Požární ochrana, Obnova území. Praha: Sagit, 2015. 228 s. ISBN: 978-80-7488-135-0
- 20) *Bezpečnostní strategii České republiky.* [online] Vláda české republiky (Úřad vlády). [cit. 2017-05-10] <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>
- 21) *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030.* [online] Vláda české republiky (Úřad vlády). [cit. 2017-05-10] https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Koncepce-ochrany-obyvatelstva-2020-2030_1_.pdf
- 22) *Kurikulární dokumenty.* [online] [cit. 2017-04-27] Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kurikul%C3%A1rn%C3%AD_dokumenty.png
- 23) *RVP pro střední odborné vzdělávání.* [online] Národní ústav pro vzdělávání, metodický portál [cit. 2017-04-27] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rop-os>
- 24) *Setřeni v oblasti výuky ochrany člověka za mimořádných událostí na základních a středních školách.* [online] Generální ředitelství HZS ČR [cit. 2017-04-20] <http://www.hzscr.cz/clanek/setreni-v-oblasti-vyuky-ochrany-cloveka-za-mimoradnych-udalosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach.aspx>
- 25) *Česká školní inspekce - vzdělávání v bezpečnostních tématech.* [online] Česká školní inspekce [cit. 2017-04-20] http://www.csicr.cz/html/TZ_Vzdelavani_bezpecnost/flipviewerxpress.html
- 26) PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů.* Praha. Karolinum 1998. 270 s. ISBN 80-7184-569-8

- 27) HENDL, Jan. *Přehled statistických metod*. Praha, Portál 2012. 4. vyd. 736 s. ISBN 978-80-262-0200-4
- 28) *Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách*. [online] Generální ředitelství HZS ČR [cit. 2017-04-28] <http://www.hzscr.cz/clanek/podklady-a-ucebnice.aspx>
- 29) *Podklady k výuce témat ochrany člověka za mimořádných – čtyřleté gymnaziální vzdělávání*. [online] Generální ředitelství HZS ČR [cit. 2017-04-28] <http://www.hzscr.cz/clanek/podklady-a-ucebnice.aspx>

13. Seznam použitých obrázků

Obr. 1 - Znázornění návaznosti RVP na školní vzdělávací program

Obr. 2 - Výsledky ot. 1

Obr. 3 - Výsledky ot. 2

Obr. 4 - Výsledky ot. 3

Obr. 5 - Výsledky ot. 4

Obr. 6 - Výsledky ot. 5

Obr. 8 - Výsledky ot. 7 - 150, 155, 158

Obr. 9 - Výsledky ot. 7 – 156

Obr. 10 - Výsledky ot. 7 - 1210

Obr. 11 - Výsledky ot. 7 – 1210

Obr. 12 - Výsledky ot. 7 – souhrn

Obr. 13 - Výsledky ot. 8

Obr. 14 - Výsledky ot. 9

Obr. 15 - Výsledky ot. 10

Zdroje:

Obr. 1: Kurikulární dokumenty [19]

Obr. 2 až 15: vlastní

14. Seznam použitých tabulek

Tab. 1 – Obory pro RVP26-41-M/01 Elektrotechnika

Tab. 2 - Výsledky ot. 1

Tab. 3 - Výsledky ot. 2

Tab. 4 - Výsledky ot. 3

Tab. 5 - Výsledky ot. 4

Tab. 6 - Výsledky ot. 5

Tab. 7 - Výsledky ot. 6

Obr. 7 - Výsledky ot. 6

Tab. 8- Výsledky ot. 7 - 150, 155, 158

Tab. 9 - Výsledky ot. 7 - 156

Tab. 10 - Výsledky ot. 7 - 1210

Tab. 11 - Výsledky ot. 7 - 112

Tab. 12 - Výsledky ot. 8

Tab. 13 - Výsledky ot. 9

Tab. 14 - Výsledky ot. 10

Zdroje:

Tab. 1: RVP pro střední odborné vzdělávání [20]

Tab. 2 až 14: vlastní

15. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Seznam dostupné literatury a pomůcek z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí	I
Příloha 2: Rozbor vybraných RVP v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí	V
Příloha 3: Seznam škol, na kterých probíhalo dotazníkové šetření.....	XVIII
Příloha 3: Vzor použitého dotazníku	XIX

Příloha 1: Seznam dostupné literatury a pomůcek z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí

Literatura a pomůcky pro SŠ a všeobecného určení

1. Balek V. a kol. *Ochrana člověka za mimořádných událostí (učebnice pro střední školy)*. Praha: Fortuna, 2003. ISBN 80-71-68-869-3.
2. *Ochrana člověka za mimořádných událostí - Příručka pro učitele základních a středních škol*. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003. ISBN 80-86640-08-6.
3. *Pro případ ohrožení – Příručka pro obyvatele*. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003. ISBN 80-86640-18-3.
4. *Výchova a prevence v oblasti požární ochrany - Příručka pro učitele středních škol*. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2005. ISBN 80-86640-35-3.
5. *Žijeme v záplavovém území*. Praha: Člověk v tísni, 2015. ISBN neuvedeno.
6. *Podklady k výuce témat ochrany člověka za mimořádných – čtyřleté gymnaziální vzdělávání*. [online] Generální ředitelství HZS ČR [cit. 2017-04-28] <http://www.hzscr.cz/clanek/podklady-a-ucebnice.aspx>

Literatura a pomůcky pro ZŠ

7. Beneš, P. a kol. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Havárie s únikem nebezpečných látek, Radiační havárie (učebnice pro chemii a fyziku na ZŠ)*. Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-818-5. (schvalovací doložka MŠMT)

8. Černocho, F. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí – Neztratím se? Neztratím!* (učebnice pro 1. ročník ZŠ) Praha: ALBRA, 2004. ISBN 80-86490-91-2. (schvalovací doložka MŠMT)
9. Černocho, F. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí – Bezpečí a nebezpečí* (učebnice pro 2. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2004. ISBN 80-86490-92-0. (schvalovací doložka MŠMT)
10. Černocho, F. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí – Počítej se vším* (učebnice pro 3. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2004. ISBN 80-86490-93-9.(schvalovací doložka MŠMT)
11. Černocho, F. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí – S mapou nezabloudím* (učebnice pro 4. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2004. ISBN 80-86490-94-7. (schvalovací doložka MŠMT)
12. Černocho, F. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí – Pomáhám zraněným* (učebnice pro 5. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2004. ISBN 80-86490-95-5. (schvalovací doložka MŠMT)
13. Černocho, F. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí* (metodická příručka pro 1. stupeň ZŠ). Praha: ALBRA, 2004. ISBN 80-86490-90-4.
14. Danielovská, V. *Ochrana člověka za mimořádných událostí* (učebnice pro první stupeň ZŠ). Praha: Fortuna, 2003, ISBN 80-7168-864-9. (schvalovací doložka MŠMT)
15. Herink, J., Balek, V. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Živelní pohromy* (učebnice pro zeměpis a přírodopis na ZŠ). Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-830-4.(schvalovací doložka MŠMT)
16. Horská, V., Marádová, E., Slávik, D. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Sebeochrana a vzájemná pomoc* (učebnice pro občanskou a rodinnou výchovu na ZŠ). Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-829-0.(schvalovací doložka MŠMT)

17. Sedláček, M. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Povodně* (učebnice pro 6. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2006. ISBN 80-7361-026-4. (schvalovací doložka MŠMT)
18. Sedláček, M. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Požáry* (učebnice pro 7. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2006. ISBN 80-7361-027-2. (schvalovací doložka MŠMT)
19. Sedláček, M. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Havárie* (učebnice pro 8. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2006. ISBN 80-7361-028-0. (schvalovací doložka MŠMT)
20. Sedláček, M. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Od vichřice k zemětřesení* (učebnice pro 9. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2006. ISBN 80-7361-029-9. (schvalovací doložka MŠMT)
21. *Výchova dětí v oblasti požární ochrany - Příručka pro učitele základních a speciálních škol*. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003. ISBN 80-86640-21-3.
22. *Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách* [online] Generální ředitelství HZS ČR [cit. 2017-04-28] <http://www.hzscr.cz/clanek/podklady-a-ucebnice.aspx>
23. *Hasičské myši učí děti* [online] Generální ředitelství HZS ČR [cit. 2017-04-28] <http://www.hzscr.cz/clanek/soubor-pracovnich-listu-pro-ucitele-zs.aspx>
24. *Jak se zachovat, když...* (učebnice) Brno: Nová škola, 2015. ISBN: 978-80-7289-746-9

DVD

25. DVD *Povodně a ochrana člověka, Havárie s únikem nebezpečných látek, Než přijede záchranka, Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí*; MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR; 2005.
26. DVD *Štěstí přeje připraveným*; MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR; 2007; DVD vydávané IOO Lázně Bohdaneč.
27. Filmové šoty „*Hasiči varují*“ - pro MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru vytvořili studenti FAMO Písek; krátké animované klipy.
28. *Chraň svůj svět, chraň svůj život* - 11 výukových interaktivních kurzů věnujících se výuce v oblastech běžných rizik i rizik mimořádných událostí. Jednotlivé kurzy jsou k dispozici online. Projekt je součástí širokých aktivit neziskové organizace Záchranný kruh.

Příloha 2: Rozbor vybraných RVP v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí

RVP –

Střední odborné vzdělávání „Obchodní akademie“ (63-41-M/02)

➤ Cíle středního odborného vzdělávání

Učit se žít společně, učit se žít s ostatními, tj. umět spolupracovat s ostatními, být schopen podílet se na životě společnosti a nalézt v ní své místo.

- Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci respektovali lidský život a jeho trvání jako vysokou hodnotu.
- Vzdělávání směřuje k chápání globálních problémů světa.

➤ Klíčové kompetence

- **Personální a sociální kompetence:** posuzovat reálně své fyzické a duševní možnosti, odhadovat důsledky svého jednání a chování v různých situacích.
- **Občanské kompetence a kulturní povědomí:** uznávat hodnotu života, uvědomovat si odpovědnost za vlastní život a spoluodpovědnost při zabezpečování ochrany života a zdraví ostatních.
- **Kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám:** znát obecná práva a povinnosti zaměstnavatel a pracovníků.

➤ Odborné kompetence

- **Dbát na bezpečnost práce ochranu zdraví při práci, tzn. aby absolventi:** znali a dodržovali základní právní předpisy týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevence.

SPOLEČENSKOVĚDNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

- Aktivní a odpovědný život v demokratické společnosti.
 - Aby jednali uvážlivě nejen pro vlastní prospěch, ale též pro veřejný zájem.
- **Společenskovědní vzdělávání usiluje o formování a posilování těchto pozitivních citů, postojů, preferencí a hodnot:**
- Chápat meze lidské svobody.
 - Uznávat, že lidský život je vysokou hodnotou, a proto je třeba si ho vážít a chránit jej.
- **Výsledky vzdělávání**
- **Soudobý svět** vysvětlí, s jakými konflikty a problémy se potýká soudobý svět, jak jsou řešeny, debatuje o jejich možných perspektivách.
 - **Člověk jako občan** objasní význam práv a svobod, které jsou zakotveny v českých zákonech, a popíše způsoby, jak lze ohrožená lidská práva obhajovat -teror, terorismus.

❖ PŘÍRODOVĚDNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

- **Vyučování směřuje k tomu, aby žáci uměli:**
- Porozumět základním ekologickým souvislostem a postavení člověka v přírodě a zdůvodnit nezbytnost udržitelného rozvoje.
 - Posoudit chemické látky z hlediska nebezpečnosti a vlivu na živé organismy.

❖ FYZIKÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

- **Fyzika mikrosvěta**
- Zdroje jaderné energie, jaderný reaktor, bezpečnostní a ekologická hlediska jaderné energetiky.

- Vysvětlí podstatu radioaktivity a jaderného záření a popíše způsoby ochrany před tímto zářením,

➤ **Fyzika atomu**

- Vysvětlí podstatu radioaktivity a popíše způsoby ochrany před jaderným zářením.
- Jaderná energie a její využití.
- Vysvětlí podstatu radioaktivity a popíše způsoby ochrany před jaderným zářením.

❖ **CHEMICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ**

➤ **VARIANTA A**

- **Obecná chemie** - Chemická symbolika.
- **Anorganická chemie** - Charakterizuje vybrané prvky a anorganické sloučeniny v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí.
- **Organická chemie** - Uvede významné zástupce organických sloučenin v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí.

➤ **VARIANTA B**

- **Biochemie** - Chemická symbolika
- **Anorganická chemie** - Charakterizuje vybrané prvky a anorganické sloučeniny v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí. Uvede významné zástupce jednoduchých organických sloučenin v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí

❖ **BIOLOGICKÉ A EKOLOGICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ**

➤ **Ekologie**

- **Výsledky vzdělávání** - popíše historii vzájemného ovlivňování člověka a přírody. Hodnotí vliv různých činností člověka na jednotlivé složky životního prostředí, charakterizuje působení životního prostředí na člověka a jeho zdraví.

➤ **Člověk a životní prostředí**

- **Učivo** - Vzájemné vztahy mezi člověkem a životním prostředím.
 - Dopady činností člověka na životní prostředí.
 - Globální problémy.

❖ **VZDĚLÁVÁNÍ PRO ZDRAVÍ**

K preventivní a aktivní péči o zdraví a bezpečnost, a tak rozvinout a podpořit jejich chování a postoje ke zdravému způsobu života a celoživotní odpovědnosti za své zdraví.

Protože jsou lidé v současnosti vystaveni řadě nebezpečí, která ohrožují jejich zdraví a často i život, nabývají na významu i dovednosti potřebné pro obranu a ochranu proti nim, tj. pro chování při vzniku mimořádných událostí.

➤ **Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci dovedli:**

- Vážít si zdraví jako jedné z prvořadých hodnot potřebné ke kvalitnímu prožívání života a cílevědomě je chránit, rozpoznat, co ohrožuje tělesné a duševní zdraví.
- Racionálně jednat v situacích osobního a veřejného ohrožení.
- Chápat, jak vlivy životního prostředí působí na zdraví člověka.
- Preferovat pravidelné provádění pohybových aktivit v denním režimu, eliminovat zdraví ohrožující návyky a činnosti.

Oblast vzdělávání pro zdraví zahrnuje jednak učivo potřebné k péči o zdraví a k ochraně člověka za mimořádných událostí, jednak učivo tělesné výchovy.

➤ **Péče o zdraví - Učivo**

- Činitelé ovlivňující zdraví, životní prostředí, životní styl, pohybové aktivity, výživa a stravovací návyky, rizikové chování aj.
- Rizikové faktory poškozující zdraví.
- Prevence úrazů a nemocí.

➤ **Zásady jednání v situacích osobního ohrožení a za mimořádných událostí**

- Mimořádné události (živelní pohromy, havárie, krizové situace aj.).
- Základní úkoly ochrany obyvatelstva (varování, evakuace).
- Popíše úlohu státu a místní samosprávy při ochraně zdraví a životů obyvatel.
- Dovede rozpoznat hrozící nebezpečí a ví, jak se doporučuje na ně reagovat.

❖ **PODNIK, PODNIKOVÉ ČINNOSTI, ŘÍZENÍ PODNIKU**

➤ **Výsledky vzdělávání**

- Žák dodržuje ustanovení týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevence.
- Uvede příklady bezpečnostních rizik, event. nejčastější příčiny úrazů a jejich prevence.
- **Učivo:** Tržní ekonomika, národní a světová ekonomika.

➤ **Globální aspekty světové ekonomiky**

- Člověk a příroda.
- Pracuje s mapami.

➤ **Regionální aspekty světového hospodářství: Průřezová témata**

- **Občan v demokratické společnosti**
- **Žáci jsou vedeni k tomu, aby:** Byli ochotni se angažovat nejen pro vlastní prospěch, ale i pro veřejné zájmy a ve prospěch lidí v jiných zemích a na jiných kontinentech.

➤ **Člověk a životní prostředí**

- Vést žáky k tomu aby, chápali postavení člověka v přírodě a vlivy prostředí na jeho zdraví a život.
- Osvojili si zásady zdravého životního stylu a vědomí odpovědnosti za své zdraví.
- Obsah tématu a jeho realizace: Současné globální, regionální a lokální problémy rozvoje a vztahy člověka k prostředí, vliv prostředí na lidské zdraví.

➤ **Člověk a svět práce**

- Vést žáky k tomu, aby si uvědomili zodpovědnost za vlastní život

RVP - Střední odborné vzdělávání „Strojírenství“ (23-41-M/01)

➤ **Cíle středního odborného vzdělávání**

Učit se žít společně, učit se žít s ostatními, tj. umět spolupracovat s ostatními, být schopen podílet se na životě společnosti a nalézt v ní své místo.

- Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci respektovali lidský život a jeho trvání jako vysokou hodnotu.
- Vzdělávání směřuje k vytváření úcty k živé i neživé přírodě, k ochraně a zlepšování přírodního a ostatního životního prostředí a k chápání globálních problémů světa.

➤ Klíčové kompetence

• Personální a sociální kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli připraveni stanovovat si na základě poznání své osobnosti přiměřené cíle osobního rozvoje v oblasti zájmové i pracovní, pečovat o své zdraví, spolupracovat s ostatními a přispívat k utváření vhodných mezilidských vztahů, tzn., že absolventi by měli:

- Posuzovat reálně své fyzické a duševní možnosti, odhadovat důsledky svého jednání a chování v různých situacích.
- Mít odpovědný vztah ke svému zdraví, pečovat o svůj fyzický i duševní rozvoj, být si vědomi důsledků nezdravého životního stylu a závislostí.

➤ Občanské kompetence a kulturní povědomí

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi uznávali hodnoty a postoje podstatné pro život v demokratické společnosti a dodržovali je, jednali v souladu s udržitelným rozvojem a podporovali hodnoty národní, evropské i světové kultury, tzn. že absolventi by měli:

- Uznávat hodnotu života, uvědomovat si odpovědnost za vlastní život a spoluodpovědnost při zabezpečování ochrany života a zdraví ostatních.

➤ **Kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám**

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni optimálně využívat svých osobnostních a odborných předpokladů pro úspěšné uplatnění ve světě práce, pro budování a rozvoj své profesní kariéry a s tím související potřebu celoživotního učení. tzn., že absolventi by měli:

- Znat obecná práva a povinnosti zaměstnavatelů a pracovníků.

➤ **Odborné kompetence, dbát na bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci, tzn. aby absolventi:**

- Znali a dodržovali základní právní předpisy týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevence.
- Rozpoznali možnost nebezpečí úrazu nebo ohrožení zdraví a byli schopni zajistit odstranění závad a možných rizik;

❖ **SPOLEČENSKOVĚDNÍ VZDĚLÁVÁNÍ**

Obecným cílem společenskovedního vzdělávání v odborném školství je připravit žáky na aktivní a odpovědný život v demokratické společnosti. Společenskovední vzdělávání směřuje k pozitivnímu ovlivňování hodnotové orientace žáků, aby byli slušnými lidmi a odpovědnými občany svého demokratického státu, aby jednali uvážlivě nejen ve vlastní prospěch, ale též pro veřejný zájem. Kultivuje jejich historické vědomí, a tím je učí hlouběji rozumět jejich současnosti, učí je uvědomovat si vlastní identitu, kriticky myslet, nenechat se manipulovat a co nejvíce porozumět světu, v němž žijí.

➤ **Společenskovední vzdělávání usiluje o formování a posilování těchto pozitivních citů, postojů, preferencí a hodnot:**

- uznávat, že lidský život je vysokou hodnotou, a proto je třeba si ho vážit a chránit jej;

➤ **Výsledky vzdělávání**

- **Soudobý svět** vysvětlí, s jakými konflikty a problémy se potýká soudobý svět, jak jsou řešeny, debatuje o jejich možných perspektivách.
- **Člověk jako občan** - teror, terorismus

❖ **PŘÍRODOVĚDNÉ VZDĚLÁVÁNÍ**

➤ **Vyučování směřuje k tomu, aby žáci uměli:**

- Využívat přírodovědných poznatků a dovedností v praktickém životě ve všech situacích, které souvisejí s přírodovědnou oblastí.
- Porozumět základním ekologickým souvislostem a postavení člověka v přírodě a zdůvodnit nezbytnost udržitelného rozvoje.
- Posoudit chemické látky z hlediska nebezpečnosti a vlivu na živé organismy.

❖ **FYZIKÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ**

➤ **VARIANTA A**

- **Fyzika mikrosvěta** - vysvětlí podstatu radioaktivity a jaderného záření a popíše způsoby ochrany před tímto zářením.

➤ **VARIANTA B**

- **Fyzika atomu** - vysvětlí podstatu radioaktivity a popíše způsoby ochrany před tímto zářením

➤ **VARIANTA C**

- **Fyzika atomu** - vysvětlí podstatu radioaktivity a popíše způsoby ochrany před tímto zářením.

❖ CHEMICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ

➤ VARIANTA A

- **Obecná chemie** učivo: chemická symbolika, značky a názvy prvků, oxidační číslo, vzorce a názvy jednoduchých sloučenin.
- **Anorganická chemie** - charakterizuje vybrané prvky a anorganické sloučeniny a zhodnotí jejich využití v odborné praxi a v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí.
- **Organická chemie** - uvede významné zástupce organických sloučenin a zhodnotí jejich využití v odborné praxi a v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí.

➤ VARIANTA B

- **Obecná chemie** učivo: - chemická symbolika.
- **Anorganická chemie:** charakterizuje vybrané prvky a anorganické sloučeniny a zhodnotí jejich využití v odborné praxi a v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí.
- **Organická chemie** - uvede významné zástupce jednoduchých organických sloučenin a zhodnotí jejich využití v odborné praxi a v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí.

❖ BIOLOGICKÉ A EKOLOGICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ

- **Člověk a životní prostředí** - popíše historii vzájemného ovlivňování člověka a přírody. Hodnotí vliv různých činností člověka na jednotlivé složky životního prostředí. Charakterizuje působení životního prostředí na člověka a jeho zdraví;

➤ Učivo

- Vzájemné vztahy mezi člověkem a životním prostředím.

- Dopady činností člověka na životní prostředí.
- Globální problémy;

❖ VZDĚLÁVÁNÍ PRO ZDRAVÍ

Oblast vzdělávání pro zdraví si klade za cíl vybavit žáky znalostmi a dovednostmi potřebnými k preventivní a aktivní péči o zdraví a bezpečnost, a tak rozvinout a podpořit jejich chování a postoje ke **zdravému způsobu života** a **celoživotní odpovědnosti za své zdraví**.

Protože jsou lidé v současnosti vystaveni řadě nebezpečí, která ohrožují jejich zdraví a často i život, nabývají na významu i dovednosti potřebné pro obranu a ochranu proti nim, tj. pro chování při vzniku mimořádných událostí.

➤ Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci dovedli:

- Vážít si zdraví jako jedné z prvořadých hodnot potřebné ke kvalitnímu prožívání života a cílevědomě je chránit; rozpoznat, co ohrožuje tělesné a duševní zdraví.
- Racionálně jednat v situacích osobního a veřejného ohrožení.
- Chápat, jak vlivy životního prostředí působí na zdraví člověka.
- Preferovat pravidelné provádění pohybových aktivit v denním režimu; eliminovat zdraví ohrožující návyky a činnosti.

Oblast vzdělávání pro zdraví zahrnuje jednak učivo potřebné k péči o zdraví a k ochraně člověka za mimořádných událostí, jednak učivo tělesné výchovy. Vzdělávací oblast by měla postupovat celým ŠVP: škola rozpracuje výsledky vzdělávání do vyučovacích předmětů (např. tematika učiva péče o zdraví se může objevit v občanské nauce, biologii, základech ekologie, tělesné výchově

a odborných předmětech) nebo vzdělávacích modulů, případně kurzů a jiných forem. Pro oblast péče o zdraví lze vytvořit i samostatný vyučovací předmět.

➤ **Péče o zdraví učivo:**

• **Zdraví**

- činitele ovlivňující zdraví: životní prostředí, životní styl, pohybové aktivity, výživa a stravovací návyky, rizikové chování aj.
- duševní zdraví a rozvoj osobnosti; sociální dovednosti; rizikové faktory poškozující zdraví
- prevence úrazů a nemocí

• **Zásady jednání v situacích osobního ohrožení a za mimořádných událostí**

- mimořádné události (živelní pohromy, havárie, krizové situace aj.)
- základní úkoly ochrany obyvatelstva (varování, evakuace)

• **První pomoc**

- úrazy a náhlé zdravotní příhody
- poranění při hromadném zasažení obyvatel
- stavy bezprostředně ohrožující život

➤ **Výsledky vzdělávání:**

- Popíše úlohu státu a místní samosprávy při ochraně zdraví a životů obyvatel.
- Dovede rozpoznat hrozící nebezpečí a ví, jak se doporučuje na ně reagovat.
- Prokáže dovednosti poskytnutí první pomoci sobě a jiným.

❖ **STROJÍRENSKÁ TECHNOLOGIE**

➤ **Výsledky vzdělávání**

- Žák dodržuje ustanovení týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevence.
- **Učivo:** Bezpečnost a ochrana zdraví při práci, hygiena práce, požární prevence.

❖ **Průřezová témata**

➤ **Občan v demokratické společnosti**

- **Přínos tématu k naplňování cílů rámcového vzdělávacího programu.**
K odpovědnému a demokratickému občanství je třeba mít dostatečně rozvinuté klíčové kompetence (komunikativní kompetence, personální a sociální kompetence, kompetence k řešení problémů a k práci s informacemi), proto je jejich rozvíjení při výchově k demokratickému občanství velmi významné.
- **Kromě toho jsou žáci vedeni k tomu, aby:** byli ochotni se angažovat nejen pro vlastní prospěch, ale i pro veřejné zájmy a ve prospěch lidí v jiných zemích a na jiných kontinentech.

➤ **Člověk a životní prostředí**

- **Hlavním cílem průřezového tématu Člověk a životní prostředí je vést žáky k tomu aby:** chápali postavení člověka v přírodě a vlivy prostředí na jeho zdraví a život. Osvojili si zásady zdravého životního stylu a vědomí odpovědnosti za své zdraví.
- **Obsah průřezového tématu Člověk a životní prostředí zahrnuje témata:** současné globální, regionální a lokální problémy rozvoje a vztahy člověka k prostředí (klimatické změny, ohrožování ovzduší, vody, půdy, ekosystémů i biosféry z různých hledisek rozvoje lidské populace, vliv prostředí na lidské zdraví);

➤ **Člověk a svět práce**

- **Uskutečňování tohoto cíle předpokládá:** vést žáky k tomu, aby si uvědomili zodpovědnost za vlastní život, význam vzdělání a celoživotního učení pro život, aby byli motivováni k aktivnímu pracovnímu životu a k úspěšné kariéře.

Příloha 3: Seznam škol, na kterých probíhalo dotazníkové šetření

1) Střední průmyslová škola sdělovací techniky

Panská 856/3, 110 00, Praha 1, www.panska.cz

Obory:

Filmová a televizní tvorba	skupina dotazníků č. 3
Globální síťové technologie	skupina dotazníků č. 2
Audiovizuální technika	skupina dotazníků č. 1
Technické lyceum	skupina dotazníků č. 4

2) Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola Žďár nad Sázavou

Studentská 1, 591 01 Žďár nad Sázavou, www.spszr.cz

Obory:

Strojírenství	skupina dotazníků č. 6
Elektrotechnika	skupina dotazníků č. 8 a
Technická zařízení budov	skupina dotazníků č. 9
Informační technologie	skupina dotazníků č. 8 b
Ekonomika a podnikání	skupina dotazníků č. 7
Technické lyceum s rozšířenou výukou ICT	skupina dotazníků č. 10

3) Střední škola obchodní a služeb SČMŠD

Komenského 10, 591 01 Žďár nad Sázavou 3, <http://obchodskolazr.cz/>

Obory:

Ekonomické lyceum	skupina dotazníků č. 11a
Obchodní ekonomie	skupina dotazníků č. 11b

Příloha 4: Vzor použitého dotazníku

PRŮZKUM (DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ) OCHRANA ČLOVĚKA ZA MIMOŘÁDNÝCH SITUACÍ

Data zjištěná průzkumem budou sloužit jako podkladový materiál k vytvoření metodické pomůcky (učebnice) pro výuku ochrany člověka za mimořádných událostí ve středním odborném vzdělávání.

Prosíme o vyplnění odpovědí na následující otázky:

I. část – identifikační údaje

				2	0	1	7
--	--	--	--	---	---	---	---

A. Datum vyplnění dotazníku ve formátu
den/měsíc/rok:

B. Evidenční číslo dotazníku (vyplňte podle ústních instrukcí v místě průzkumu)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Zakřížkujte pole s číslem podle ústních instrukcí v místě průzkumu

II. část – výuka ochrany člověka za mimořádných událostí

V této části se vás dotazujeme na výuku ochrany člověka za mimořádných událostí na vaší střední škole. Tato výuka se týká znalostí a dovedností žáků (studentů) potřebných pro ochranu proti nebezpečným situacím, které ohrožují jejich zdraví nebo život. Jedná se například o živelní pohromy, havárie nebo různé krizové situace, které souhrnně označujeme jako mimořádné události.

Vámi zvolené odpovědi označte zakřížkováním políčka před odpovědí, u otázky číslo 2 odpověď I a u otázky číslo 5 odpověď G doplňující odpověď vypište.

1. Jakým způsobem je na vaší škole vyučována ochrana člověka za mimořádných událostí?

V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	jako samostatný předmět
B	formou projektu zaměřeného na ochranu člověka za mimořádných událostí
C	jako součást jiného předmětu
D	není vyučována

2. Pokud jste v předchozí otázce zvolili odpověď C - jako součást jiného předmětu, zvolte, jako součást jakých předmětů byla ochrana člověka za mimořádných událostí vyučována.

V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	základy společenských věd	E	zeměpis
B	tělesná výchova	F	biologie
C	fyzika	G	dějepis
D	chemie	H	matematika

I	Další předmět (např. odborný) – uveďte:
---	---

3. V jakém ročníku byla na vaší škole vyučována ochrana člověka za mimořádných událostí?

V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	v 1. ročníku
B	ve 2. ročníku
C	ve 3. ročníku
D	ve 4. ročníku
E	nebyla vyučována

4. Jaká praktická výuka ochrany člověka za mimořádných událostí proběhla na vaší škole?

V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	cvičná evakuace školy
B	cvičení pro případ mimořádné události
C	projektový den zaměřený na ochranu člověka za mimořádných událostí
D	exkurze u záchranných nebo bezpečnostních složek (návštěva hasičské stanice, stanoviště záchranné služby, služebny policie atd.)
E	ukázka činnosti záchranných nebo bezpečnostních složek
F	praktická výuka neproběhla

5. Kdo prováděl výuku ochrany člověka za mimořádných událostí na vaší škole?

V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	učitel
B	hasič
C	policista
D	strážník obecní (městské) policie
E	zdravotnický záchranář
F	voják
G	jiné – uveďte:
H	nebyla vyučována

III. část – znalosti žáků z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí

V této části se vás dotazujeme na základní znalosti z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí. Průzkum je pouze informativní, mapuje znalosti žáků (studentů) jako skupiny, jeho cílem není zjišťovat nebo porovnávat znalosti jednotlivých žáků (studentů).

Vámi zvolené odpovědi označte zakřížkováním políčka před odpovědí, s výjimkou otázek číslo 7 a 9, u které správné odpovědi vypíšete.

6. Jakou podobu má varovný signál „všeobecná výstraha v České republice“

V této otázce vybírejte pouze jednu správnou odpověď.

A	Informace ve veřejných sdělovacích prostředcích (rozhlas, televize, místní rozhlas)
B	kolísavý tón sirény po dobu 140 sekund
C	přerušovaný tón sirény po dobu 60 sekund
D	nepřerušovaný tón sirény po dobu 140 sekund

7. Uveďte telefonní čísla tísňového volání v České republice

Čísla tísňového volání vypište do políček před název záchranné nebo bezpečnostní složky.

	Hasiči
	Zdravotnická záchranná služba
	Policie
	Obecní (městská) policie
	Horská služba
	Jednotné číslo tísňového volání

8. Kterým hasicím přístrojem je možné hasit elektrické zařízení pod napětím v domácnosti

(to znamená o běžném síťovém napětí 230/400V)?

V této otázce můžete vybrat více odpovědí současně.

A	vodním
B	pěnovým
C	práškovým
D	plynovým - CO ₂ (tzv. sněhovým)

9. Uveďte čtyři nejdůležitější věci, které byste si sbalili do tzv. „evakuačního zavazadla“, tedy tašky nebo batohu, který byste si brali sebou, když by vás kvůli hrozbě povodně evakuovali z domova, a museli jste bydlet několik dní ve školní tělocvičně?

Vypište hůlkovým písmem (čitelně) názvy čtyř věcí, na pořadí věcí nezáleží.

1		3	
2		4	

10. Jaký je správný postup sebeochrany při úniku nebezpečných chemických látek

(například z automobilové cisterny, která havarovala na silnici)?

V této otázce vybírejte pouze jednu správnou odpověď

A	Nepřibližovat se k místu havárie a vzdálit se do bezpečné vzdálenosti po směru větru od místa havárie.
B	Nepřibližovat se k místu havárie a vyhledat úkryt v nejbližší možné budově, nejlépe ve vyšších patrech a na straně odvrácené od havárie, zavřít a utěsnit dveře, okna a další otvory a vypnout klimatizaci.
C	Nepřibližovat se k místu havárie a vyhledat úkryt v nejbližší možné budově, nejlépe v podzemních patrech (sklepě) a na straně odvrácené od havárie, zavřít a utěsnit dveře, okna a další otvory a vypnout klimatizaci.

Děkujeme vám za vyplnění dotazníku.